

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER BİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE KADERCİLİK EĞİLİMİ İLE KİŞİLER
ARASI YETERLİĞİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELEK KAYA

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ BETÜL DÜŞÜNCELİ

HAZİRAN 2020

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER BİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE KADERCİLİK EĞİLİMİ İLE KİŞİLER
ARASI YETERLİĞİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELEK KAYA

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ BETÜL DÜŞÜNCELİ

HAZİRAN 2020

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Melek KAYA

ÖN SÖZ

“Üniversite Öğrencilerinde Kadercilik Eğilimi ve Kişiler Arası Yeterliğin İncelenmesi” isimli bu çalışma Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim dalında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Bu çalışma birçok kişinin desteğiyle gerçekleşmiştir.

Öncelikle tezimin her aşamasında bilgisi ve tecrübesi ile benden yardımlarını esirgemeyen, beni destekleyen, yol gösteren değerli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Betül DÜŞÜNCELİ’ye çok teşekkür ediyorum. Tezimin oluşumunda katkı sağlayan Dr. Süleyman DEMİR’e, araştırma sırasında yardımlarını esirgemeyen tüm üniversite hocalarıma ve araştırmama katılmaya gönüllü olan tüm öğrencilere çok teşekkür ederim.

Yorucu ve uzun süren çalışmam boyunca benden desteklerini esirgemeyen ve beni cesaretlendiren arkadaşlarıma ve hayatımın her döneminde üzerimde emeği büyük olan annem, babam ve canım kardeşime çok ama çok teşekkür ediyorum.

Yüksek lisans yaşantım boyunca her türlü kahrımı çeken, bana benden çok güvenen ve desteğini her zaman yanımda hissettiğim canım eşim Ali KAYA’ya sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE KADERCİLİK EĞİLİMİ VE KİŞİLER ARASI YETERLİĞİN İNCELENMESİ

Melek KAYA, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Betül DÜŞÜNCELİ

Sakarya Üniversitesi, 2020.

Bu araştırmanın temel amacı üniversite öğrencilerinin kadercilik eğilimi ile kişiler arası yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 653 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Kadercilik Eğilimi Ölçeği ve Kişiler Arası Yeterlik Ölçeği Yetişkin Formu kullanılmıştır. Araştırma modeli olarak ilişki tarama yöntemi seçilmiştir. Veriler sosyal bilimler için uygun olan veri analiz programı ve istatistiksel tekniklerle analiz edilmiştir. Verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığını saptamak için Shapiro-Wilks ve Kolmogorov-Smirnov normallik testleri kullanılmıştır. Normal dağılım gösteren veriler için Tek Yönlü ANOVA testi, normal dağılmadığı belirlenen veriler için parametrik olmayan Mann Whitney U Testi, Kruskal Wallis Testi, Spearman Sıra Farkları Korelasyonu (R) Testleri uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda, üniversite öğrencilerinin kadercilik eğilimleri ölçeğinin kişisel kontrol alt boyutu ile kişiler arası yeterlik ölçeğinin gücünü ortaya koyma ve duygusal destek sağlama alt boyutları ve kişiler arası yeterlik ölçeği toplam puanları arasında negatif yönlü orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kadercilik eğilimi ve alt boyutları ile cinsiyet, sınıf düzeyi, öğrenim görülen bölüm ve tercih edilen müzik türü arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Kadercilik eğilimi ve alt boyutları ile yetişilen aile türü arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Elde edilen bulgular alan yazını çerçevesinde tartışılmıştır. Araştırma sonuçları ve gelecek araştırmalar için öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Kadercilik, Kadercilik eğilimi, Kişiler arası ilişki, Kişiler arası yeterlik.

ABSTRACT

EXAMINING FATALISM OF TENDENCY AND INTERPERSONAL COMPETENCE OF UNIVERSITY STUDENTS

Melek KAYA, Master Thesis.

Supervisor: Asist. Prof. Dr. Betül DÜŞÜNCELİ

Sakarya University, 2020.

The aim of this study is to examine the relationship between university students' fatalism tendency and interpersonal competencies. Study group consisted of 653 students from Sakarya University Education Faculty. In the study, Personal Information Form, Fatalism Tendency Scale and Interpersonal Competence Scale Adult Form were used. This study was conducted using relational scanning method. The data were analyzed with data analysis program and statistical techniques suitable for social sciences. Kolmogorov-Smirnov and Shapiro Wilk normality tests were applied in order to determine whether the data obtained correspond to the normal distribution. One-Way ANOVA test was used for normally distributed data, Mann Whitney U Test, Kruskal Wallis Test, Spearman Sequence Difference Correlation (R) Tests were used for non-normally distributed data. As a result of the analyzes, it was found that there was a negative and medium level statistically significant relationship between the personal control sub-dimension of the fatalism tendency scale and the total scores of the interpersonal competence scale. It was found that there was a negative and medium level statistically significant relationship between the personal control sub-dimension of the fatalism tendency scale and demonstrating the power sub-dimension and providing emotional support sub-dimension of the interpersonal competence scale. Significant relationships were found between the fatalism tendency and sub-dimensions of fatalism tendency and gender, grade level, education department and preferred music genre. No significant relationship was found between the fatalism tendency and the type of family raised. The findings were discussed within the framework of the literature. Suggestions for the results of the research and future research were presented.

Keywords: Fatalism, Fatalism tendency, Interpersonal relationship, Interpersonal competence.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR	x
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1 Problem durumu	1
1.2 Araştırmanın amacı ve önemi.....	3
1.3 Problem cümlesi	5
1.4 Alt problemler	5
1.5 Varsayımlar	5
1.6 Sınırlılıklar.....	5
1.7 Tanımlar	6
BÖLÜM II	7
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
2.1 Kadercilik eğilimine ilişkin kuramsal çerçeve ve ilgili araştırmalar.....	7
2.1.1 Kader ve kadercilik kavramları	7
2.1.2 Batıl inanç ve şans	9
2.1.3 Kaderciliğin gelişimi	10
2.1.4 Kader ve psikoloji ilişkisi.....	14
2.1.5 Kader ve kadercilikle ilgili araştırmalar	17

2.2 Kişiler arası yeterlikle ilgili kuramsal çerçeve ve ilgili araştırmalar.....	19
2.2.1 Kişiler arası ilişki kavramı.....	19
2.2.2 Kişiler arası ilişkinin kuramsal açıdan değerlendirilmesi.....	20
2.2.2.1 Sigmund Freud ve Psikanaliz	20
2.2.2.2 Alfred Adler ve Bireysel Psikoloji	21
2.2.2.3 Abraham Maslow ve Hümanist Psikoloji	21
2.2.2.4 Erik Erikson ve Psikososyal Gelişim Kuramı	22
2.2.2.5 Harry Stack Sullivan ve Kişiler Arası İlişkiler Kuramı.....	24
2.2.3 Kişiler arası ilişkilerde sosyal beceri ve sosyal yeterlik	27
2.2.4 Kişiler arası yeterlik.....	28
2.2.4.1 Kendini açma.....	29
2.2.4.2 İlişki başlatma.....	30
2.2.4.3 Gücünü ortaya koyma.....	30
2.2.4.4 Çatışma çözme.....	31
2.2.4.5 Duygusal destek sağlama	32
2.2.5 Kişiler arası yeterlikle ilgili yapılan araştırmalar	33
BÖLÜM III.....	35
YÖNTEM	35
3.1 Araştırmanın modeli	35
3.2 Evren ve örneklem.....	35
3.3 Veri toplama araçları	35
3.3.1 Kadercilik eğilimi ölçeği	36
3.3.2 Kişiler arası yeterlik ölçeği yetişkin formu	36
3.3.3 Kişisel bilgi formu.....	36
3.4 Verilerin toplanması ve analizi.....	37
BÖLÜM IV	38

BULGULAR	38
4.1 Çalışma grubuna ilişkin bulgular.....	38
4.2. Problem cümlesine ilişkin bulgular	39
4.3 Alt problemlere ilişkin bulgular	42
4.3.1 Birinci alt probleme ilişkin bulgular.....	42
4.3.2 İkinci alt probleme ilişkin sonuçlar	45
4.3.3 Üçüncü alt probleme ilişkin sonuçlar	48
4.3.4 Dördüncü alt probleme ilişkin sonuçlar.....	57
4.3.5 Beşinci alt boyuta ilişkin sonuçlar.....	64
BÖLÜM V	68
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	68
5.1 Sonuç ve tartışma	68
5.1.1 Kadercilik eğilimi ve kişiler arası yeterliğe ilişkin sonuçlar	68
5.1.2 Kadercilik eğilimi ve cinsiyete ilişkin sonuçlar	70
5.1.3 Kadercilik eğilimi ve sınıf düzeyine ilişkin sonuçlar	71
5.1.4 Kadercilik eğilimi ve öğrenim görülen bölüme ilişkin sonuçlar	72
5.1.5 Kadercilik eğilimi ve tercih edilen müzik türüne ilişkin sonuçlar.....	73
5.1.6 Kadercilik eğilimi ve yetişilen aile türüne ilişkin sonuçlar	76
5.2. Öneriler.....	76
5.2.1 Araştırmanın sonuçlarına dayalı öneriler	76
5.2.2 Gelecek araştırmalar için öneriler.....	77
KAYNAKLAR.....	79
EKLER	90
ÖZGEÇMİŞ VE ESERLER LİSTESİ.....	94

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Freud ve Erikson'un Dönemlerinin Karşılaştırması	23
Tablo 2. Sullivan'ın Gelişim Evreleri	25
Tablo 3. Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler	38
Tablo 4. Kadercilik Eğilimleri ve Kişiler Arası Yeterliliklere Ait Normallik Testi Sonuçları	40
Tablo 5. Üniversite Öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri ile Kişiler Arası Yeterlilikleri Arasındaki İlişki	41
Tablo 6. Üniversite Öğrencilerinin Kadercilik Eğilimlerinin Cinsiyete Göre Normallik Testi Sonuçları.....	43
Tablo 7. Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları	44
Tablo 8. Üniversite Öğrencilerinin Kadercilik Eğilimlerinin Sınıf Düzeylerine Göre Normallik Testi Sonuçları	45
Tablo 9. Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları	46
Tablo 10. Üniversite Öğrencilerinin Kadercilik Eğilimlerinin Öğrenim Görülen Bölüme Göre Normallik Testi Sonuçları	48
Tablo 11. Öğrenim Görülen Bölüme Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları	51
Tablo 12. Üniversite Öğrencilerinin Kadercilik Eğilimlerinin Müzik Tercihlerine Göre Normallik Testi Sonuçları	57
Tablo 13. Müzik Tercihlerine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları	60
Tablo 14. Müzik Tercihlerine Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları.....	64
Tablo 15. Üniversite Öğrencilerinin Kadercilik Eğilimlerinin Yetiştirildikleri Aile Türüne Göre Normallik Testi Sonuçları	64
Tablo 16. Yetiştirilen Aile Türüne Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	66

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1. “Hayatımızın akışını değiştirebilmek için yapabileceğimiz çok az şey vardır.” görüşüne katılma oranları grafiği 12
- Şekil 2. “Nazar boncuğu bazen kötülüklerden korur.” görüşünün doğruluğuna katılma oranları grafiği 13
- Şekil 3. “Bazı falcılar gerçekten geleceği görüp olacakları biliyorlar.” görüşünün doğruluğuna katılma oranları grafiği 14
- Şekil 4. Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisi 22

SİMGELER VE KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

KPSS: Kamu Personeli Seçme Sınavı

TDK: Türk Dil Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, problem cümlesi, alt problemler, sayıtlar, sınırlılıklar ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1 Problem durumu

İnsan davranışları ve eylemleri yıllardır sosyoloji, psikoloji, din gibi birçok alanda araştırmacılar tarafından merak konusu olmuş ve bu konuda çok sayıda çalışmanın yapılmasına neden olmuştur. Bu çalışmalar incelendiğinde insanın yaşamı ve davranışlarıyla ilgili kavramların birden çok alanda araştırmalara konu edildiği görülebilir. Bu kavramlardan birinin de kadercilik olduğunu söylemek mümkündür. Din, sağlık gibi alanlarda yapılan araştırmalarda sıkça karşımıza çıkan kadercilik kavramının psikoloji alanındaki çalışmalarda da karşımıza çıkmaya başladığı söylenebilir.

İnsanlar yaşamlarında karşılaştıkları durumları farklı biçimlerde açıklayabilmektedir. Sağlıklı bir yaşam sürdüren kişilerin bir kısmı kendine dikkat ettiği için sağlıklı olduğunu düşünürken bir kısmı bunun bir şans olduğunu düşünebilmektedir. Bazı kişiler insanlarla ilişki kurmak için çaba göstermediğinden yalnız kaldığına inanırken bazıları bunun imkânsızlıklar nedeniyle olduğuna inanmaktadır. Şans ya da imkânsızlıkla ilgili düşünce ve inançlara sahip olan kişinin yaşamında olup bitenlerin kendi kontrolü dışında gerçekleştiğine inandığı söylenebilir (Burger, 2004, çev.2006). Kimi insanlar kendi kontrolleri dışındaki bu durumları kaderci bir anlayışla açıklayabilmektedir. Kadercilik eğilimi kişinin yaşamına müdahale edemeyeceği, yaşamında olup bitenlere ilişkin kişisel denetiminin olmadığı inancı veya başına gelenleri şans ve batıl inanç gibi nedenlere bağlamasıyla ilgilidir.

Yaşamdaki olayların içsel nedenlerden kaynaklandığı inancında olan kişilerin, kendi kontrolü dışındaki bir etkenden kaynaklandığı inancında olan kişilere göre kişilerarası ilişkilerde daha samimi davrandıkları, kendilerine güvenlerinin yüksek olduğu, bağımsızlığının farkında ve psikolojik olarak daha sağlıklı oldukları bilinmektedir. Dış etkenlere bağlı kişiler ise her şeye hemen inanabilme eğiliminde olduklarından toplum kurallarına daha çok uysalar da çabuk kandırılabilirler (Dinçyürek, Çağlar ve Birol,

2010). Bu durumda kişinin kadercilik eğiliminin davranışlarını ve kişiler arası ilişkilerini etkilediği düşünülebilir.

Canlı bir varlık olarak insanın; ihtiyaçlarını karşılayabilmek, sıkıntılarını giderebilmek ve daha sağlıklı bir çevre oluşturabilmek için kişiler arası ilişkilere gereksinimi vardır (Sullivan, 1953). Bu gereksinimin önemli bir noktası da başkaları tarafından kabul görmeye dayalı bir etkileşimi devam ettirme şeklinde olmasıdır. Özellikle genç yetişkinlik dönemi olarak görülen 18-26 yaş aralığında bireyler bu gereksinimi gidermek için gayret etmektedir. Bu gayret; sağlıklı bir kimlik oluşturma, başkaları ile samimi etkileşime girebilme, sosyal hayata adapte olabilme, hür bir şekilde yaşamını devam ettirebilme gibi gelişimsel görevleri de tamamlamaya yöneliktir. Böylece kişiler arası ilişkilerin sağlıklı kurulması bireyin sağlıklı gelişimi için de önem kazanmaktadır (Mosher ve Danoff-Burg, 2007; Moss ve Schwebel, 1993; Ponzetti ve Cate, 1988'den aktaran Şahin ve Gizir, 2013).

Sosyal bir varlık olmanın gereği olarak diğer insanlarla birlikte yaşamak, bazıları için oldukça kolay bir süreçken bazı kişiler için oldukça zorlayıcı olabilmektedir. Birlikte yaşamakta ve etkileşim kurmakta zorlanan insanlar, diğerleri tarafından “çekingen, utangaç, korkak” gibi tanımlanmaktadır. İnsanlar arasındaki bu iki ayrım da özellikle sosyal yaşamında başarısız olarak görülenler için çözülmesi gereken psikolojik bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır (Bacanlı, 1999).

İnsanlar yakın ilişkiler kurmaya ve bağlanmaya güçlü bir ihtiyaç duymaktadır. İnsan bu ihtiyacını destekleyici arkadaşlık ilişkileri ve evlilik yoluyla giderebilmekte ve böylece kendisini fizyolojik ve psikolojik olarak daha sağlıklı hissetmektedir. Bireyselleşmenin artması ve evlilik bağları ile arkadaşlık bağlarının azalması toplumun genel sağlığı ve huzuru açısından özellikle Batı toplumlarını oldukça endişelendirmektedir (Myers, 1999). Bireyin kendini iyi hissetmesi ve psikolojik olarak sağlıklı bir yaşam sürdürmesinde anlamlı ve kaliteli kişiler arası ilişki kurması oldukça önemlidir. Aynı zamanda kişiler arası ilişkilerdeki sorunlar da farklı birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Bu anlamda gerçekleştirilen psikososyal müdahaleler insanların genel iyilik düzeylerini ve yaşam sürelerini artırmaktadır (Diener ve Seligman, 2004). Kişiler arası ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesinde gerekli olan becerileri ifade eden kişiler arası yeterliğin geliştirilmesi de bu noktada önemlidir. Buhrmester (1990), kişiler arası yetkinlik düzeyi düşük olan gençlerin samimi bir etkileşim kurup sürdürmekte zorlanabileceklerini ifade etmektedir.

Sonuç olarak; yaşamımızdaki olaylara müdahale edip edemeyeceğimize ilişkin inancımız bizim diğer insanlarla etkileşime girme ve bu etkileşimi sürdürme konusunda belirleyici olabilir. Kadercilik eğilimi yüksek olan bir kişinin karşılaştığı durumların önceden belirlendiğine veya kontrol edemeyeceğine ilişkin inancı onun harekete geçmesini engelleyebilir ve kişiler arası yeterliklerini azaltabilir.

1.2 Araştırmanın amacı ve önemi

Yaşamıyla ve var oluşuyla ilgili anlamlandırma isteği bireyin yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürmesinde oldukça önemlidir. Birey karşılaştığı olayları anlamlandırmaya çalışırken olayların nedenleriyle ilgili birtakım çıkarımlarda bulunmaktadır. Böylece kendisine mantıklı bir sebep bularak olayı anlamlı kılmakta ve ruh sağlığını korumaktadır. Bireyin karşılaştığı olaylar kimi zaman onun için zorlayıcı, travmatik ve beklenmedik olabilmektedir. Bu olaylar karşısında neden bulmakta zorlanan kişi doğüstü güçlere yüklemeler yaparak olayı kendisi için anlamlı hale getirebilmektedir. Özellikle Tanrı inancına sahip dinlerde bu yüklemeler kader kavramına olabilmektedir (Kilit, 2019).

Günden güne gelişen ve değişen dünyada insanlar kişiler arası ilişkilerinde çok sık sorunlarla karşılaşabilmekte ve bu sorunlar insanlarda psikolojik olarak olumsuzluklara neden olabilmektedir. Sorunlarla başa çıkmada bireyin kişiler arası ilişkilerdeki becerileri ve yeterlikleri önem kazanmaktadır. Kişiler arası yeterlikleri yüksek olan bireylerin yaşamındaki tüm ilişkilerinde kendisini daha iyi, daha mutlu hissettiği ve depresyon gibi olumsuzlukları daha az yaşadığı görülmektedir (Baytemir, 2016).

Her bireyin kadercilik eğilimi anlamında gösterdiği farklılık; olaylara ve durumlara bakış açısının da farklılık göstermesine ve kişiler arası ilişkilerinde de bu farklılıktan etkilenmesine neden olabilir. İnsanların kişiler arası ilişkilerinde gösterdiği ilişki başlatma, çatışma çözme gibi becerilerinin yeterlilik düzeyinin, olayların önceden belirlenmişliği ve alinyasının değişmezliği ile ilgili olan kadercilik eğilimlerinden etkilenebileceği düşünülebilir. Bu nedenle araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin kadercilik eğilimi ile kişiler arası yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Kadere ilişkin çalışmalara literatürde oldukça sık rastlamak mümkündür. Kadercilik eğilimi kavramı ise yurt içinde ve özellikle yurt dışında sağlık çalışmalarında karşımıza çıkmaktadır (Powe, 1995; Straughan ve Seow, 1998; Mayo, Uredo ve Parker, 2001; Powe

ve Finne, 2003; Beeken, Simon, Wagner, Whitaker ve Wardle, 2011; Coşkun, 2019; Selvi, 2019). Psikoloji alanında da önemli olduğu düşünülen kadercilik eğilimi kavramı için ölçek geliştirme çalışması Kaya ve Bozkur (2015) tarafından yapılmıştır. Türkiye’de kadercilikle ilgili çalışmaların da özellikle bu çalışmanın ardından arttığı görülmüştür (Kaya ve Bozkur, 2017; Yavan, 2017; Orhan, 2018; Coşkun, 2019; Selvi; 2019). Üniversite öğrencilerinin kadercilik eğilimi ile kişiler arası yeterliği arasındaki ilişkinin bir çalışmaya konu olmadığı görülmüştür. Bu durum çalışmanın orijinal olduğunu ortaya koymaktadır.

Kader ve kadercilik olgusuyla ilgili din, sağlık gibi alanlarda çalışmalara oldukça sık rastlanırken; psikoloji alanında bu kavramlarla ilgili daha sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Farklı bir bakış açısıyla değerlendirilmesi kadercilikle ilgili bilinenleri daha iyi anlama ve açıklama açısından işlevselliğe katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda kişiler arası yeterliklerin kazandırılmasına yönelik yapılan çalışmaların kişinin psikolojik sağlığına olumlu katkı sağlaması ve kaderciliğin bu konuda etkili olup olmadığının bilinmesi, bu çalışmaların planlanmasında önemli katkılar sağlayabilir.

Bir insanın yaşamındaki başarı ve başarısızlıklarda kendi çabasının mı yoksa dış etkenlerin mi etkili olduğuna ilişkin inancı onun davranışlarını etkilemektedir (Phares, 1957). Bu durumda bireyin kadercilik eğiliminin insanlarla ilişkisinde sorumluluk alma ve çaba gösterme davranışını etkileyeceği düşünülebilir. Üniversite öğrencilerinin kişiler arası yeterliğinin kadercilik eğilimiyle ilişkisinin belirlenmesi, onların kişiler arası ilişkilerini geliştirmesinde ve bu konuda yeterlik kazanmasında yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayabilir. Bu durum yapılan çalışmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Kadercilikle ilgili çalışmaların 1990’lı yıllar ve 2000’li yılların başında özellikle yurt dışında sağlık alanında yapıldığı görülmektedir (Powe, 1995; Straughan ve Seow, 1998; Mayo, Uredo ve Parker, 2001; Powe ve Finne, 2003). 2010’lu yıllardan itibaren psikoloji alanında da kadercilik kavramına ağırlık verilmeye başlanması (Kaya ve Bozkur, 2015; Kaya ve Bozkur, 2017; Yavan, 2017; Orhan, 2017; Orhan, 2018; Aydın, 2019; Kilit, 2019) ve kadercilik eğilimi ile kişiler arası yeterlik arasındaki ilişkiyi konu edinen bir çalışma olmaması bu çalışmanın güncelliğini ortaya koymaktadır.

1.3 Problem cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi “Üniversite öğrencilerinin kadercilik eğilimleri ile kişiler arası yeterlikleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklinde belirlenmiştir.

1.4 Alt problemler

Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin sahip olduğu kadercilik eğilimi ile kişiler arası yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaçtan hareketle oluşturulan alt problemler şu şekildedir:

1. Üniversite öğrencilerinin kadercilik eğilimleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Üniversite öğrencilerinin kadercilik eğilimleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Üniversite öğrencilerinin kadercilik eğilimleri öğrenim gördüğü bölüme göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Üniversite öğrencilerinin kadercilik eğilimleri tercih ettiği müzik türüne göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Üniversite öğrencilerinin kadercilik eğilimleri yetiştiği aile türüne göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.5 Varsayımlar

1. Araştırmaya katılan öğrenciler, çalışma evrenini temsil edici niteliktedir.
2. Öğrenciler veri toplama araçlarındaki maddeleri içtenlikle yanıtlamıştır.

1.6 Sınırlılıklar

1. Bu araştırma Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde 2019-2020 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören öğrencilerle sınırlıdır.
2. Araştırma, araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilerle sınırlıdır.
3. Araştırmada toplanan veriler, ölçme araçlarında yer alan maddelerle sınırlıdır.

1.7 Tanımlar

Kadercilik eğilimi: Bireyin yaşamında karşılaştığı bazı durumların dışsal bir kuvvet tarafından önceden oluşturulduğu ve bireyin bunu değiştirmeye gücünün yetemeyeceğine ilişkin yönelimleridir (Kaya ve Bozkur, 2015).

Kişiler arası yeterlik: Bireyin toplumdaki diğer bireylerle toplum kurallarına uygun ve başarılı bir biçimde kurduğu etkileşim ve ilişkilerdir (Baytemir, 2016).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Kadercilik eğilimine ilişkin kuramsal çerçeve ve ilgili araştırmalar

2.1.1 Kader ve kadercilik kavramları

Kader ve kadercilik kavramı; ilk duyulduğunda dini bir kavramı çağrıştırabilirken sosyoloji, psikoloji, siyaset gibi birçok alanda ele alınabilen ve bu alanları etkileyen önemli kavramlardan biri olarak düşünülebilir. İnsan, yaşamındaki temel bir güdü olarak hayatını ve hayattaki var oluşunu sorgulamaktadır. Frankl'a (2009) göre insan yaşamı boyunca varoluşsal anlam arayışı içindedir ve bunu yapmadığında bu kişiyi nevroza götürür. Varoluşsal bir anlam belirlemek kişiyi daha çok insan yapmakta ve kişi yaşamını anlamlı kılabilmek için bir eser ortaya koyma, etkileşime girme ve acı karşısında tepkisini belirtme yollarından birini seçmektedir. Buradan hareketle insanın varoluşu, amaçları ve eylemleri hakkında bir sorgulama içinde olduğunu ve bu sorgulama sonucunda belirli yargıları olduğunu söyleyebiliriz.

İnsanlar yaşamlarını sorguladıklarında bunun cevabını anlamsızlık ve boşluk şeklinde buluyorlarsa burada nihilizmden söz edilebilir. Nihilizm; hayatın boşluğu ve hiçliği düşüncesi doğrultusunda sürdürülen bir yaşam biçimi olarak tanımlanabilmektedir (Çevikbaş, 2010). Söz konusu özellikle kaygılı bir kişiyse, nihilizm bu kişinin zaten inanmaya meyilli olduğu insanın özgür olmadığı düşüncesini güçlendirmekte ve dış koşulların yaşamını belirlendiğinin kabulünü artırmaktadır (Frankl, 2009). İnsanların yaşamın anlamını sorgulamasının yanında yaşamına ne kadar müdahale edebileceği ve ne kadarının kendi çabasıyla şekillendiğiyle ilgili inancı da önemlidir (Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu, 2009).

Kaderciliğin temelinde “İnsan davranışlarında özgür müdür, özgürse bunun ölçüsü nedir?, İnsan davranışlarında özgür değilse neden davranışlarından sorumludur?” sorularına cevap aramaktadır (Çelik, 2015). Kader konusunda tartışılan sorular ve konular neticesinde insanlar kaderciliği kabul edenler ve kaderciliği inkâr edenler olarak ikiye ayrılmıştır (Namlı, 2018).

Kader kelimesi Türk Dil Kurumu'nda yazgı eş anlamıyla verilmiş, yazgı kelimesinin ise “Tanrı'nın uygun görmesi, Tanrı'nın isteği, kader, ezeli takdir, yazı, alın yazısı, hayat, mukadderat, takdiriilahî” olarak tanımlanmıştır. Kader kelimesi aynı zamanda mecazen “genellikle kaçınılmaz kötü talih” anlamına gelen Arapça bir kelime olarak tanımlanmıştır. Kazanç (2007)'a göre kader, Allah'ın yaşamda meydana gelen bütün her şeyi ve her olayı, özellikle insanın sorumlu olduğu davranışları ezelden beri tasarlayıp uygun zaman ve şartlarda oluşturmasıdır.

Kadercilik genel anlamda; kişinin hayatın daha önceden belirlendiği, bu belirlenmede tabiatüstü bir gücün etkili olduğu, ne yapılırsa yapılsın bu belirlemenin ve yazgının değiştirilemeyeceği, insanın kontrol etme gücünün olmadığı ve bunu kabullenmesi gerektiğine ilişkin inancı şeklinde tanımlanabilir (Kasapoğlu, 2008). Kam (2003)'a göre de kadercilik doğüstü bir güç tarafından hayatın akışının önceden belirlendiği bu nedenle de insanın ne kadar tedbir alsın da yazgısını değiştiremeyeceği şeklindedir.

Kadercilik inancı kişinin davranışlarına etki etmesi ve yaşamında izlerinin görülmesiyle önem kazanan, yaşamın belirli kuvvetler tarafından önceden tayin edildiği anlamına gelen bir inançtır. Kadercilik kavramı kader kavramından farklı olarak insanın özgür olmadığı düşüncesi, başına gelenler karşısında itaat etmesi gerekliliği ve bu yaşadıklarını normalleştirilmesiyle ayrılır (Macit, 2014).

Kadercilikle benzer, karıştırılan kavramlardan birinin de determinizm olduğu söylenebilir. Determinizm temelde bir nedensellik sorgulamasıdır. Yaşamda karşılaşılan olaylara geçmişteki bir olayın neden olup olmadığıyla ilgilenir ve şimdiki bir olayın geçmişteki bir olayın nedeninin sonucu olduğunu öne sürer (Ajdukiewicz, 1994). Bu anlamda determinizm bir tür belirlenmişliktir. Determinizme göre şimdinin olayları geçmişteki olaylara göre belirlenir denilebilir ve bu anlamda kadercilik anlayışıyla benzerdir. Fakat kadercilik anlayışında bir nedensellikten söz edilmez. Frankl (2009)'a göre determinizm insanın tamamen belirlenmiş olduğu düşüncesiyle oldukça tehlikeli bir durumdur. İnsan tamamen belirlenmiş değildir, yaşamın akışına uyum sağlayıp sağlamamayı bile kendisi belirlemektedir.

İnsanların kadere ilişkin inançları, onların olaylara yükledikleri anlamların bir göstergesi olabilmektedir. İnsanlar özellikle kendileriyle ilgili olumsuz bir durumla karşılaştığında bunun nedenini Allah ve kader gibi durumlara yüklemektedir. Özellikle dini inançları güçlü olan kişilerde bu yüklemeler oldukça fazla görülmektedir (Yaparel, 1994).

2.1.2 Batıl inanç ve şans

Batıl inanç; sebebi belirlenemeyen, toplumsal olarak ortaya çıkan ve kişinin davranışlarını etkileyen inanışlardır (Özgüven, 2013). Mantığa uygun olmayan, akıl dışı inanışlar batıl inançları oluşturur. Çok eksilere dayanan bu inançların çoğu bilimsel dayanağı olmayan inançlardır ve aile büyüklerinden veya birtakım yanlış bilgilere sahip din adamlarından kuşaktan kuşağa aktarılarak oluşmakta ve sürdürülmektedir. Bu inançlar birden çok toplumda görülebilmekte ya da benzerlik göstermektedir (Yılmaz, 2008). Ne kadar akıl dışı olsa da insanlar bu inançları mantıklı hale getirmektedir. Yaşamında da buna benzer örnekler aramakta, inancını güçlendirmek için kendisine öncülük edecek birisini bulmak istemektedir. Bu kişiyi bulamasa bile yine de kendisine birtakım dayanaklar oluşturmaktadır (Arslan, 2004).

Sayılar, birtakım nesnelere ve taşlar yaygın batıl inanışlardandır. Bu inanışlar Türk kültüründe de oldukça yaygın görülmektedir bu nedenle de önemlidir. Örneğin; Türk kültüründe tahtalara vurmamak, nazar boncuğu kullanmak, muska taşımak oldukça sık karşılaşılan inançlar arasındadır (Çiçekler, 2019).

İnsanlar özellikle korktuğu, anlayamadığı ve kontrolünün olmadığını hissettiği durumlar karşısında anlamlandırma çabası içine girmektedir. Bu nedenle de birtakım batıl inançlar geliştirmekte ya da batıl inançlarla durumu açıklamaktadır. Her ne kadar belirsizliğin daha çok görüldüğü önceki zamanlarda batıl inançlar daha çok görülse de hala yaygın bir şekilde devam etmektedir (Gülüş, 2016). İnsanı belirsizliklerden kurtarması ve rahatlatması açısından kişinin yaşamında etkili olan batıl inançlar; kişinin tutum ve davranışlarını da etkileyebilmektedir. Bu nedenle psikolojik sağlık anlamında batıl inanışlar önemlidir (Ögenler ve Yapıcı, 2011).

Yaşamda olup bitenleri dışarıdaki etkenlere bağlayan kişiler kimi zaman bunu şans kavramıyla açıklamaktadır. Şans; mantıkla açıklanamayan bazı olayların nedeni olarak görülen kuvvet, birisinin çabasından çok tesadüfen oluşan durum anlamlarına gelmektedir (TDK, 2020). Özellikle dıştan denetimli olan kişiler çabalarının etkili olacağına inanmamakta ve çoğu başarısını şansla açıklamaktadır. Örneğin; içsel denetimli öğrenciler sınavdan yüksek puan aldıklarında bunu çok çalışmalarına bağlarken, dışsal denetimli öğrenciler bunu şans gibi dışsal bir faktöre bağlayabilmektedir. Aynı şekilde düşük puan alan içsel denetimli öğrenciler bunu yeterince çalışmamasına bağlarken, dışsal denetimli öğrenciler bunu kötü şansa bağlayabilmektedir. Bu durum bir sonraki sınava ilişkin

davranışlarını da belirlemektedir. İçsel denetimli olanlar notunu yükseltmek için neler yapabileceğine bakarken, dışsal denetimli olanlar büyük oranda çalışmayacaktır (Burger, 2004, çev.2006).

Phares (1957), bir deneyinde şansa inanmanın beklentileri belirlemedeki rolünü araştırmıştır. Deneyde iki deney grubu belirlemiş ve bu iki gruba da aynı görevleri vermiştir. Her görevden sonra deneğin başarılı ya da başarısız olduğunu açıklamış ve bunun kaynağının bir deney grubuna kendi becerisi olduğunu, diğer deney grubuna tamamen şans olduğunu ifade etmiştir. Sonrasında beceriye ilişkin dönüt verilen deneklerin başarı durumunda bir sonraki görevde de başarılı olacağına inandığı, şansa ilişkin dönüt verilen deneklerin başarı durumunda şansını o görevden yana kullandığı için bir sonraki görevde başarısız olacağına inandığı görülmüştür. Bu deneyle birlikte bir kişinin başarısının ya da başarısızlığının; kendi çabasına mı yoksa dış etkenlere mi bağlı olduğunu bilmesinin, davranışlarını ve yargılarını değiştirdiği görülmüştür.

Phares'in deneyinden sonra konuyla ilgili yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Beceri gruplarının başarı beklentilerinin, başarıyı kendi çabalarına atfettikleri için daha anlamlı ve sistematik olduğu görülmüştür. Şans gruplarının başarıya ilişkin çabalarının beceri gruplarından daha az olduğu görülmüştür. Bu çalışmalarla bireylerin beklentilerinin ölçülebileceği ve içten denetimli ve dıştan denetimli olmanın değişebilir bir kavram olduğu kanıtlanmıştır (Phares, 1957; James, 1957; James ve Rotter, 1958; Phares, 1962).

2.1.3 Kaderciliğin gelişimi

İnsanın eylemleri hakkında Aristoteles'ten şimdiye kadar birçok filozof fikir üretmiş ve bu konuda çeşitli tanımlamalar ve açıklamalarda bulunmuştur. Konuyla ilgili çok sayıda araştırma yapılsa da tam olarak bir fikir birliğine varılamamıştır. Fakat hem Doğu'da yapılan hem de Batı'da yapılan çalışmalarda, insanın eylemlerinde iradesinin olduğu veya olmadığı şeklinde iki farklı yöne odaklanıldığı görülmüştür (Şensazlı, 2019).

İnsanın kaderciliğin etkisinde olduğu inancı ilk çağ mitolojilerinde yaygınlaşmaya başlamıştır ve birçok Yunan efsanesinin merkezinde insanın kaderini kontrol eden bir gücün olduğu düşüncesi yatmaktadır (Kasapoğlu, 2008). İslam öncesi Arap toplumlarında da kader inancına rastlanmıştır, özellikle Emeviler döneminde hilafetten saltanata geçilmesiyle birlikte halkın saltanatı kabul etmesini kolay kılmak için kader inancı

oluşmuş; günümüzde dini boyutun tartışılmasının aksine o zamanlar siyasi boyutu genellikle tartışılmıştır (Çelik, 2015).

Tarihsel olarak geçmişe doğru gidildiğinde doğaüstü bir gücün varlığına inanma olan teizmin daha yoğun olduğu görülmektedir. Özellikle dindar kişilere göre kâinatı yaratan ve yöneten bir Tanrı vardır bu nedenle kâinat bağımsız bir hakikat değildir. Bu durum İslamiyet, Hıristiyanlık, Yahudilik gibi dinlerde açıkça görülmektedir (Yaran, 2004). Tanrı inancının var olduğu inanışlarda kadercilik görüşü oldukça önemli yer tutmaktadır. Hıristiyanlıkta insan fiillerini tamamen reddeden ve Tanrı'nın isteği ile her şeyin olduğunu savunan Martin Luther ve onun fikrini savunanların katı bir kaderci anlayış içerisinde olduğunu söylemek mümkündür. İslam düşüncesindeki Cebriye anlayışı da buna paralel bir şekilde insan fiillerinde yalnızca Tanrı'nın etkisi olduğunu savunmaktadır. Fakat zamanla Tanrı inançlı dinlerde; Tanrı'nın özgür olmasına işaret edilerek, özgür insanlar yaratabileceği ve insanda bulunan ruh ve beyin sayesinde özgür bir iradesi oluşabileceği fikri oluşmaya başlamıştır (Taslaman, 2014).

Hıristiyanlıktaki kader anlayışı temelde bazı insanların Tanrı tarafından insanlıktan önce bağışlanmak için seçilmiş oldukları, diğerlerinin ise ezelden gelen günahları nedeniyle bundan yoksun bırakıldığı anlayışı çerçevesinde şekillenmiştir. İnsanların iyi ya da kötü davranışlar göstermesi de bu seçilmişlikten kaynaklanmaktadır. Özellikle Kalvanizm gibi anlayışlarda insanın iyi davranmasının kaderine hiçbir etkisi yoktur zaten günahkârlıkla lanetlenen kişilerin iyi davranması da mümkün değildir. Fakat Katolik anlayışla birlikte insanların iyi davranışlarının bağışlanmalarına etkisi olduğu düşüncesi oluşmaya başlamıştır (Tarakçı, 2010).

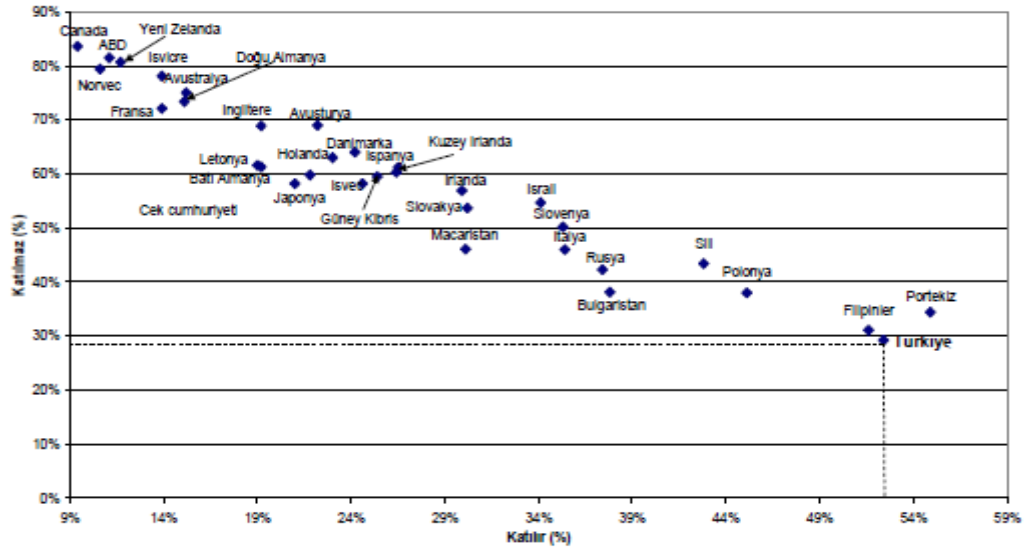
İslamiyet'te kader anlayışı üç ayrı anlayışta ele alınabilmektedir. Cebriye anlayışına göre Allah'ın insanlar için önceden belirlediği bir kader vardır ve insan bu kadere göre yaşar. Mutezile anlayışına göre ise, söz konusu insanın eylemleri olduğunda insanın özgür olduğu kabul edilmektedir. İnsan davranışlarında önceden belirlenmişlik yoktur, insan kendi fiillerini kendi yaratır bu nedenle de davranışlarından sorumludur. Ehli sünnet anlayışında ise önceki iki anlayış arasında bir uzlaşma görülerek kaderle ilgili konularda Allah'ın gücünün olduğu fakat insanın davranışlarını yapıp yapmama konusunda seçim yapma özgürlüğünün olduğu savunulmaktadır (Kazanç, 2007; Kilit, 2019; Şensazlı, 2019).

Müslümanlıkla birlikte kadercilik, özellikle inkârcıların fatalizme yönelik inançları şeklinde görülmüştür. İslam dininde kadere inanma yalnızca Allah'ın iradesine inanma ve

her şeyin önceden belirlenmişliğini kabul etme şeklinde değildir. İnsanın da bir iradesi ve sorumlulukları vardır ve bu iki iradenin dengelenmesi ile kendisine iki yönlü bir kader anlayışı geliştirir. Fatalizm anlamındaki kadercilik ise bireyin olaylar üzerindeki kişisel kontrolünü tamamen yok sayması ve önceden belirlenmişliği kabul etmesi şeklinde bu duruma tek yönlü bakmasıyla oluşmaktadır (Kasapoğlu, 2008).

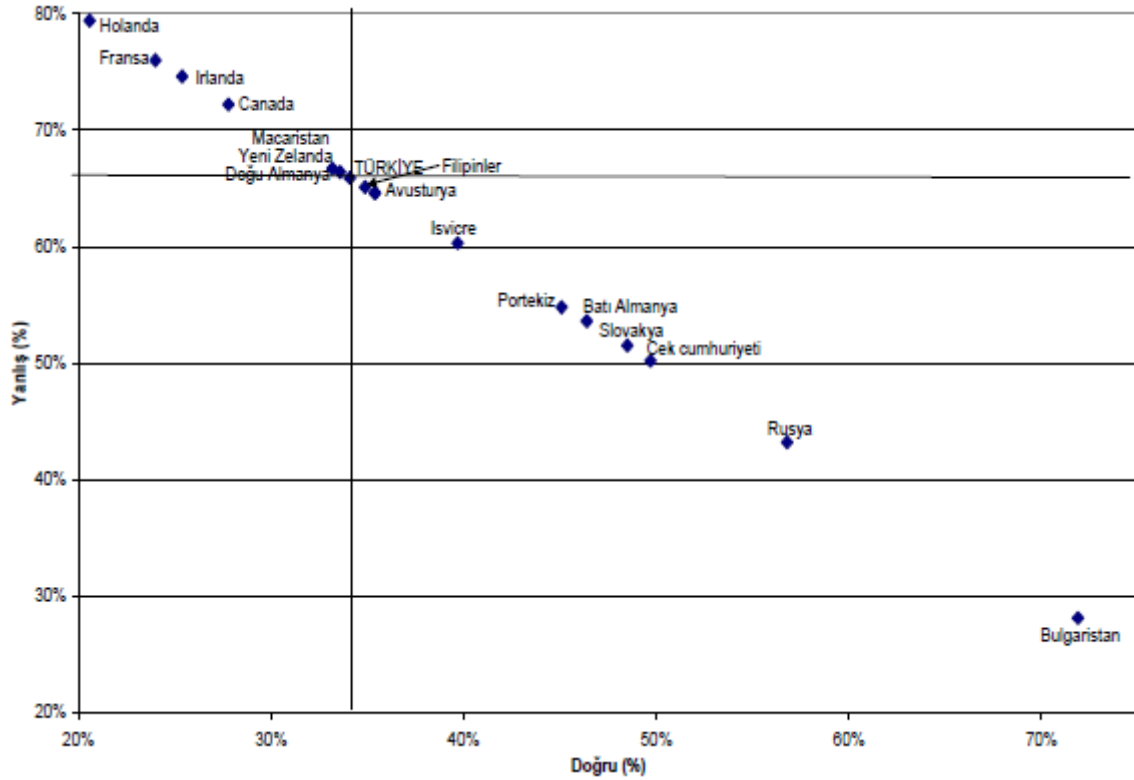
18. yüzyılda Fransız astronom ve matematikçi Laplace, bilimsel anlamda determinizm görüşünü ifade eden ilk insanlardan biri olmuştur. Laplace'e göre kâinattaki bütün her şeyin o andaki konumunu, öncesini, sonrasını ve her bir ayrıntısını bilen; "Laplace cini" de denilen üstün bir zekâ vardır. Bu zekâyâ göre şu anda nerede ne yapıyorsak, bu araştırmanın satırlarını okuyacağımızın bile daha önceden bilinebilmesi gerekirdi. Buradan hareketle Laplace'in yaşamdaki tüm olayların önceden belli olduğuna ilişkin bir kadercilik anlayışına sahip olduğu söylenebilmektedir (Taslaman, 2014).

Günümüze bakıldığında Türkiye'de insanların büyük bir kısmı yaşamına müdahale edemeyeceğini düşünmekte ve yaşamın gidişatına etki edebilmenin mümkün olmadığını düşünmektedir (Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu, 2009). Konuya ilişkin araştırma sonuçları Şekil 1'de gösterilmiştir.

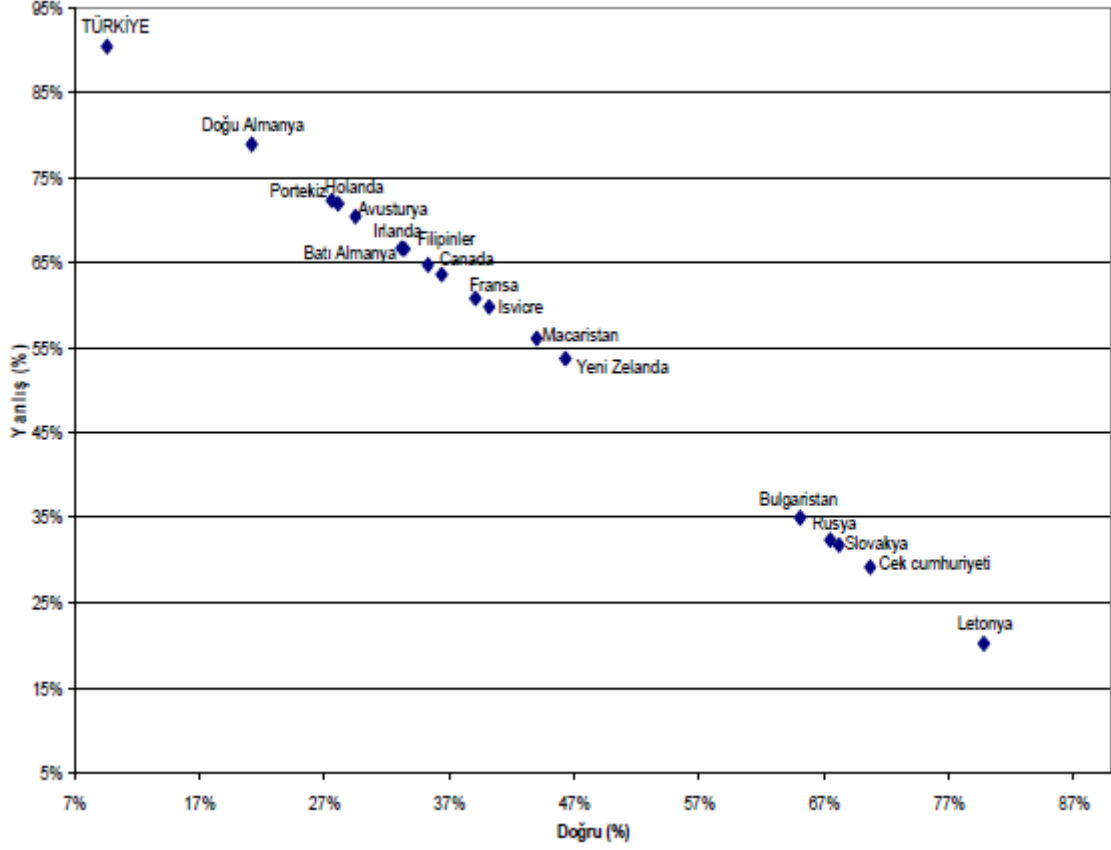

Şekil 1. "Hayatımızın akışını değiştirebilmek için yapabileceğimiz çok az şey vardır." görüşüne katılma oranları grafiği

Türkiye’de insanların dindarlık düzeylerini diğer ülkelerle karşılaştırmayı amaçlayan bir araştırmada bilimsel dayanağı olmayan batıl inançlardan nazar boncuğuna, burçlara, falcılara ve üfürükçülere inanma düzeylerinin belirlenmesine yer verilmiştir. Bu çalışma sonucunda Türkiye diğer ülkelerle karşılaştırıldığında nazar boncuğuna inanma konusunda dünya ortalamasında yer alırken; falcılara, üfürükçülere ve burçlara inanma konusunda dünya ortalamasının oldukça altında kalmıştır (Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu, 2009). Şekil 2 ve Şekil 3’te araştırma sonuçları görülmektedir.

Şekil 2. “Nazar boncuğu bazen kötülüklerden korur.” görüşünün doğruluğuna katılma oranları grafiği

Şekil 3. “Bazı falcılar gerçekten geleceği görüp olacakları biliyorlar.” görüşünün doğruluğuna katılma oranları grafiği

2014 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yapılan “Türkiye’de Dini Hayat Araştırması” sonuçlarına göre Türkiye’de yaşayan kişilerin %99,2’si İslam dinine inandığını belirtmiştir. “Meydana gelen ve gelecek olan her şey Allah’ın izniyle gerçekleşir.” önermesine katılanların oranı %97,9 olarak bulunmuştur. Dilek ağacına çaput bağlamak ve suya para atmak gibi batıl inançlara inanmayanların oranı ise %93,4’tür (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014).

2.1.4 Kader ve psikoloji ilişkisi

Kişinin yaşamına ilişkin algılarının, çıkardığı anlamların, gösterdiği davranışların, sahip olduğu tutumların ve yargıların psikoloji ile şekillendiği ve kişinin psikolojisini etkilediği söylenebilir. İnsan için kaderin anlamı ve kadere yönelik yargıları; davranışlarını ve dolayısıyla ruhsal sağlığını etkilemekte bu da kader kavramının psikolojik açıdan incelenmesini gerekli kılmaktadır (Kartopu, 2013). İnsanlar bir taraftan her istedikleri

gerçekleşsin isterken bir taraftan da bunu sağlamak için gereken çaba ve yükten kaçmak isterler. İşte bu zıtlık kaderle ilgili araştırmalarda oldukça önemlidir (Kandemir, 2006). Bu çaba ve yükten kaçma istemiyle insanlar çevrelerinde karşılaştıkları veya duydukları olayları kimi zaman-özellikle anlamada ve açıklamakta zorlandıklarında- doğüstü kuvvetlere; kimi zaman da kendi çabalarına, kendisi tarafından oluştuğuna inandığı birtakım etkenlere yükleyerek anlamlandırmaya çalışırlar (Kartopu, 2013). Genellikle inancı olmayan kimseler şans ve doğa gibi kavramlara inançlı kimseler ise bunu kadere yüklemektedir. Bu kader algısı kişinin davranışlarında özgür olmadığını düşünmesi ve sorumluluk almaması şeklinde oluştuğunda psikolojik olarak olumsuz bir durum ortaya çıkmaktadır (Kilit, 2019).

Kader kavramının psikolojik kavramlarla yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Bu anlamda özellikle savunma mekanizmaları ve bu mekanizmaların kullanımında kaderciliğin etkisinden söz etmek mümkündür. Örneğin, insanlar olumsuz, rahatsız edici hatıralarıyla başa çıkamadıklarında bunun kader olduğu şeklinde yorumlayarak bilinçaltına itme davranışı göstermekte yani bastırma savunma mekanizmasını kullanmakta veya kadere inanan kişi yanlış davranışlarına mantıklı sebepler arayarak mantığa bürüme yollarından biri olarak bunu kader inancına bağlamaktadır. Sonuç olarak buna benzer mekanizmaları da kullanarak kişi yaşadığı olumsuzlukları kadere yüklemekte ve kendini rahatlatmış olmaktadır (Kandemir, 2006). Kadercilik eğiliminde yer alan olayların oluşumundaki kendi kontrolünün olmadığı düşüncesi, savunma mekanizmalarındaki olumsuz olayları dış etkenlere bağlamayla oldukça benzerdir. Aradaki farkın savunma mekanizmalarının öğrenilmemiş, kadercilik davranışlarının ise öğrenilmiş davranışlar olduğunu söylemek mümkündür (Kaya ve Bozkur, 2017).

Savunma mekanizmasıyla hareket eden kişiler bu savunma mekanizmalarını farkında olmadan, otomatik bir şekilde tamamen olumsuz durumdan bir an önce kurtulmak için kullanılmaktadırlar. Eğer bireyler olumsuz durum karşısında bilinçli bir şekilde, gayret ederek çözüm arıyorsa burada normal başa çıkma yöntemi görülmektedir. Başa çıkma yöntemleri durumun asıl sebebiyle başa çıkmaya çalışan problem odaklı ve durumun sebep olduğu duyguyla başa çıkmaya çalışan duygu odaklı başa çıkma yöntemi olarak ikiye ayrılır. Kişi dini olarak başa çıkmada savunma mekanizmalarını kullandığında sorunların üstesinden gelmede başarısız olmakta; fakat özellikle problem odaklı başa çıkma yöntemlerini kullandığında başarılı olabilmektedir (Aydın, 2019). Dini başa çıkma yöntemlerinden kadercilik kullanıldığında ve özellikle katı bir kadercilik inancında insan

pasif, Tanrı aktif durumdadır. Kendi yaşamını kontrol etmede pasif olan birey, başına gelen olumsuz olaylarda da önceden belirlenen ve değişmeyecek olan kaderini yaşadığını belirterek kendine kaderi bir savunma mekanizması olarak kullanmaktadır. Böylece kendini psikolojik anlamda daha iyi hissetmektedir. Fakat aşırı bir kadercilik anlayışı ise kişinin kendisini çaresiz hissetmesine ve hayata daha karamsar bakmasına neden olabilmektedir (Batman, 2008).

Kadercilikle ilişkili olabileceği düşünülen psikolojik kavramlardan biri de Maslow'un kendini gerçekleştirme kavramıdır. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin basamaklarında yer alan ait olma, sevgi ve saygı ihtiyaçları bireyin çevresiyle etkileşimiyle karşılayabilecekleri ihtiyaçlardır (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2012). İhtiyaçlarını gidermek adına kendi hareketlerini çevredekilerin tepkilerine ve davranışlarına göre oluşturur. Bu ihtiyaçlarını karşılayabilmek için dışa bağımlı hale gelir. Bu da bireyin kendi kaderini oluşturamayacağı ve kaderinin çevresindeki diğer bireylerle şekilleneceği anlamına gelir. Yalnızca kendini gerçekleştirme basamağındaki kişiler ihtiyaçlarını doğal bir şekilde karşılayabildiklerinden çevreye daha az bağımlı olurlar ve kendi kaderlerini içsel bir şekilde kendileri belirler. Kendini gerçekleştirme sürecinde olan kişilerin çevreye daha az bağımlı olması kötü şans, talihsizlik gibi olumsuzluklara daha az inanmasını sağlar (Maslow, 1962, çev.2001).

Denetim odağı veya kontrol odağı kavramı kadercilikle oldukça ilişkilidir. Kazandığı bir spor karşılaşmasında galibiyetini o güne kadar gösterdiği çabalara bağlayan kişiler olduğu kadar tesadüfen o gün iyi atışlar yapıp şansın ondan yana olduğunu düşünen insanlar da vardır. Bu iki farklı bakış açısı kontrol odağı kavramıyla ilgilidir. Eğer insanlar yaşadıkları olayları etkileyebildiklerine, sonucu iyi veya kötü ne olursa olsun başına gelenlerin davranışlarından kaynaklandığına inanıyorsa içsel kontrol odağına; fakat yaşadıklarının kendi kontrolü dışında gerçekleştiğine inanıyorsa dışsal kontrol odağına sahip olduğu söylenebilir (Burger, 2004, çev.2006). İçten denetimli olmak; kişinin yaşadıklarının ve yaşamının kontrolünün kendisinde olduğuna ilişkin inanca sahip olmasıdır. Dıştan denetimli olmak ise kişinin yaşadıklarının ve yaşamının kontrolünün kendi dışında bir güçte (şans, kader, Tanrı) olduğuna ilişkin inanca sahip olmasıdır (Yeşilyaprak, 1990). Kişinin olaylar karşısında kendisi dışındaki bir faktörün kontrolüne yönelik inancı kadercilik eğiliminin dıştan denetimlilikle benzerlik gösterdiği kısım olarak gösterilebilir. Kadercilik eğiliminde bu faktör Tanrı, şans ya da batıl inançlar şeklinde görülebilmektedir.

2.1.5 Kader ve kadercilikle ilgili araştırmalar

Alan yazını incelendiğinde kader ve kadercilikle ilgili özellikle yurt dışında yapılan çalışmaların sağlık alanında ve kanser hastalarına yönelik olduğu görülmektedir. Türkiye’de ve yurt dışında yapılan çalışmalara aşağıda kısaca yer verilmiştir.

Powe (1995), ABD’de yaşlı Kafkasyalılar ve Afrikalı Amerikalılar arasında kanser kaderciliğini incelemiştir. Araştırmada “Powe Fatalism Scale” kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre eğitim ve gelir düzeyi düştükçe kanser kaderciliğinin arttığı ve Afrikalı Amerikalılar ve kadınların ortalama kanser kaderciliklerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Straughan ve Seow (1998), 50-65 yaş aralığındaki birçok kültürden kanser hastası 339 kadınla sağlık arama davranışı ve kadercilikle ilgili bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucuna göre gelir seviyesi ve eğitim düzeyi arttığa kadercilik eğilimi azalmakta, yaş arttığa kadercilik eğilimi azalmaktadır. şans ve kadercilik inancının Çinli kadınlarda Malezyalı kadınlardan daha fazla olduğu görülmüştür.

Kandemir (2006) tarafından Türkiye’de, içinde yükseköğrenim düzeyinde öğrencilerin de yer aldığı 400 yetişkin ile yapılan araştırma kader inancının psikoterapik açıdan incelenmesini amaçlamaktadır. Araştırma sonucunda; olaylar üzerinde hem kendisinin hem de Tanrı’nın etkisinin olduğu düşünülen Ehlisünnet kader inancının, bu inanca sahip olan kişilerin ruh sağlığına olumlu katkı sağladığı görülmüştür.

arkoğlu ve Kalaycıoğlu (2009) tarafından Türkiye genelinde 1500 kişi ile din ve değişim konulu bir saha çalışması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar 1998 yılında dünya genelinde yapılan araştırma ile karşılaştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Türkiye’deki deneklerin yalnızca %28’i hayatın akışında kişisel kontrolünün olduğunu belirtmiştir. Yaklaşık %50 gibi bir grubun da “hayatımızı değiştirebilmek için yapabileceğimiz çok az şey vardır” ifadesine katıldığı görülmüştür. Türkiye’nin araştırma sonuçlarının, Filipinler ve Portekiz gibi Katolik ülkelerle benzerlik gösterirken; ABD, Kanada, Norveç gibi ülkelerle zıt durumda olduğu görülmüştür.

Shen, Condit ve Wright (2009), ABD’de yetişkinlerle kadercilik leğinin psikometrik özelliği ve doğrulanması ile ilgili bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmada kaderciliğin alt boyutları; önceden belirleme, şans ve karamsarlık olarak belirlenmiştir. Araştırma sonucuna göre eğitim ve gelir düzeyi arttığa kadercilik eğilimi azalmaktadır. Irk veya etnik kökenin kadercilik üzerinde belirleyiciliğinin olmadığı tespit edilmiştir.

Kartopu (2013), 376 kişilik öğretmen ve öğrenci grubuyla gerçekleştirdiği çalışmasında kaygının kader algıları ile ilişkisini incelemiştir. Yapılan çalışmada insanların kadere ilişkin inançlarının, algılarının ve kaderci davranışlarının kaygı düzeyini etkileyen faktörler arasında yer aldığı görülmüştür.

Kaya ve Bozkur (2017)'un üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada kadercilik eğilimi ile özyeterlik inancı ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada Kadercilik Eğilimi Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda özyeterlik inancı düştükçe kadercilik eğiliminin arttığı bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre özyeterliği düşük olan bireylerin yüksek olan kişilere göre kişisel kontrolü azalmakta ve yaşantılarını kader, şans gibi faktörlere bağlama oranları artmaktadır. Aynı zamanda kadercilik eğilimi arttıkça olgun olmayan savunma biçimleri de artmaktadır. Şans ve batıl inanç olgun olmayan savunma biçimlerinin yordayıcısı olarak bulunmuştur.

Orhan (2017) Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeği'ni geliştirmek için 654 yetişkinle bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışma sonucunda eğitim seviyesi arttıkça kadercilik eğiliminin düştüğü, yaş arttıkça kadercilik eğiliminin de arttığı tespit edilmiştir.

Orhan (2018), 446 yetişkinle işsizlik, istihdam ve iş arama süreçlerinde kadercilik eğiliminin etkisini incelemiştir. Araştırmasında Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kadercilik eğilimi yüksek olan kişilerin iş arama sürecinde sosyal ilişkileri ve dışsal araçları daha çok kullandıklarını, kadercilik eğilimi düşük olan kişilerin ise doğrudan yöntemleri daha fazla kullandıkları saptamıştır. Araştırma sonucuna göre kadercilik eğilimi, yaş arttıkça artmakta fakat eğitim durumu ve gelir düzeyi arttıkça azalmaktadır.

Kilit (2019) yetişkinlerde kader algısı ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 914 yetişkin birey oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda bireyin davranışlarında ve olayları değerlendirmesinde hem kendisinin hem de Tanrının iradesini kabul etmek anlamına gelen Ehlisünnet kader algısı yüksek olan bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin de yüksek olduğu görülmüştür. Bireyin değerlendirmelerinde yalnızca Tanrının iradesini kabul eden bir kader algısı olan Cebriye inancı yükseldikçe psikolojik iyi oluş düzeyi azalmaktadır.

2.2 Kişiler arası yeterlikle ilgili kuramsal çerçeve ve ilgili araştırmalar

2.2.1 Kişiler arası ilişki kavramı

İnsanın yaşamını sürdürebilmesi ve ihtiyaçlarını karşılayabilmesi diğer insanların varlığıyla mümkün olabilmektedir. Bu nedenle insanlar var olduğundan bu yana özellikle ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına birbiriyle iletişim ve etkileşim halinde olmuşlardır. Her bir insanın birbirinden farklı kişilik ve karakterde olması, davranışlarının ve tepkilerinin farklı olması birbirleri ile olan ilişki ve iletişimin farklılaşmasına sebep olmuştur. Bu farklılıklar da insanlar için merak konusu olmuş ve yıllardır insanlar arasındaki ilişki ve iletişim üzerine pek çok araştırma yapılmıştır. Kişiler arası ilişki kelimesinin anlamına bakıldığında; Türk Dil Kurumu'nda "Bireyler arasındaki toplumsal etkileşim veya karşılaşma." şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2020). Plutchik (1997) ise kişiler arası ilişkiyi kişinin diğerleri ile olan ilişkilerindeki duygu, düşünce ve davranış tarzları olarak tanımlanmıştır. Plutchik'in kişiler arası ilişki kavramı kişiler arası iletişimi de kapsamaktadır. İmamoğlu (2008) ise kişiler arası ilişkiyi en az iki kişi arasında farklı gereksinimlerle ortaya çıkan ve farklı yoğunluklarda yaşanabilen karşılıklı ilişkiler olarak tanımlamaktadır.

Kişiler arası ilişkiler; birkaç kişi arasında birbirileri hakkındaki duygu, düşünce, algı, davranışlar, tepkiler ve beklentilerle ilgilidir (Heider, 2013). Kişiler arası ilişkilerdeki problemler topluma yansiyarak toplumsal problemleri oluşturur. Sağlıklı bir toplum için sağlıklı kişiler arası ilişkiler kurulması şarttır (Cüceloğlu, 2006). Bu ilişkilerin avantajları olduğu kadar dezavantajları da bulunmaktadır. Bireyin kendini olumlu ve olumsuz yönleriyle kabul etmesi, kendisini diğerlerinin gözünden görmesiyle kendisini daha yakından tanıması, yaşantı zenginliği, sosyalleşme gibi avantajlarıyla kişiler arası ilişkiler oldukça faydalıdır. Bunun yanı sıra arkadaş gruplarında zarar verici davranışların edinilmesi, kişinin diğerleriyle geçirdiği vaktin artmasıyla kendine vakit ayıramaması ve diğer kişiler nedeniyle mutsuzluk, kırgınlık, üzüntü gibi duyguların yaşanması da kişiler arası ilişkilerin dezavantajları olarak görülebilmektedir (Kaya, 2011a).

Avantaj ve dezavantajların yanı sıra kimi insanlar kişiler arası ilişkilerinde başarılı olabilirken kimi insanlar bunu başarmakta zorlanmaktadır. Özellikle bu ilişkilerde başarısız olan bireyin bu başarısızlığı yaşamını sağlıklı bir şekilde devam ettirmesinde aşılması gereken bir sorun olarak karşısına çıkmaktadır. Bu sorunun çözülmesi için sosyal

becerilerin geliştirilerek bireyin kişiler arası ilişkilerde daha yeterli hale getirilmesine çalışılmaktadır (Bacanlı, 1999).

2.2.2 Kişiler arası ilişkinin kuramsal açıdan değerlendirilmesi

2.2.2.1 Sigmund Freud ve Psikanaliz

Kişiler arası ilişkiler kavramı psikanaliz çerçevesinde incelenecek olursa özellikle Freud'un kişiler arası ilişkiden ziyade içgüdülere önem verdiği görülmektedir. Fakat bireyin toplum içindeki kural ve davranışları içselleştirilmesi anlamına gelen süperego kavramının kişiler arası ilişkiyle ilgili olduğu söylenebilir. Süperego toplumun inandığı ve kabul ettiği doğrulara göre şekillenir, kişiliğin ahlaki ve vicdani yanıyla ilgilidir (Kaya, 2011b). İnsanlar toplum içinde kabul görmeyecek dürtülerini ifade ettiklerinde bu durumdan utanmakta ve süperego tarafından cezalandırılacaklarını düşünmektedirler. Ego ve süperego arasında çıkan bu çatışmalar kişinin ahlaki kaygı yaşamasına neden olur (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2012). Bu kaygıdan kaçınmak için de bireyin kişiler arası ilişki ve iletişimi önemli hale gelebilmektedir.

Freud'a göre kişiliğin gelişimi beş evreden oluşur. İlk evre olan *oral* dönemde bebeğin anne ile olan ilişkisi oldukça önemlidir. Annesi bebeğin sosyalleşmesinde ve istedik davranışlar geliştirmesinde oldukça etkilidir. Bebek anne babası aracılığıyla dürtülerini toplumsal olarak uygun bir hale getirerek karşılamayı öğrenmektedir. İkinci evre olan *anal* evrede toplumu temsilen anne baba tarafından verilen tuvalet eğitimi oldukça önemlidir. Çocuklar toplumun bu yaptırımları ve kendi istekleri arasında bir çatışma yaşamaktadır (Miller, 2001, çev.2017). Gelişimin üçüncü evresi *fallik* dönemde çocuğun cinsiyetinin farkına varmasıyla haz kaynağı tamamen genital organlara yönelmektedir. Bu dönemde kızlarda babalarına, erkeklerde annelerine karşı bir hayranlık gelişmektedir ve karşıt cinsiyetteki ebeveynle ilişkiler oldukça önemlidir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2012). Dördüncü evre olan *gizil* dönemle birlikte çocuğun ilgisi aileden arkadaşlarına doğru kaymaktadır. Çocuk toplumla ilişki kurabilmek için gereken toplumsal becerileri bu dönemde edinmektedir. Son evre olan *genital* dönemde cinsel gelişime bağlı olarak bireyin tüm ilgisi karşı cinse kaymakta ve karşı cinsle olan ilişkiler önem kazanmaktadır (Yazgan İnanç, Bilgin ve Kılıç Atıcı, 2010). Freud'un bu dönemlerin başarıyla gerçekleştirilememesinde ortaya çıktığını ifade ettiği fiksasyonlar yani saplantılar bireyin gelecekteki yaşamında kişiliğini ve dolayısıyla kişiler arası ilişkilerini etkilemektedir

(Burger, 2004, çev.2006; Yazgan İnanç, Bilgin ve Kılıç Atıcı, 2010; Miller, 2001, çev.2017).

2.2.2.2 Alfred Adler ve Bireysel Psikoloji

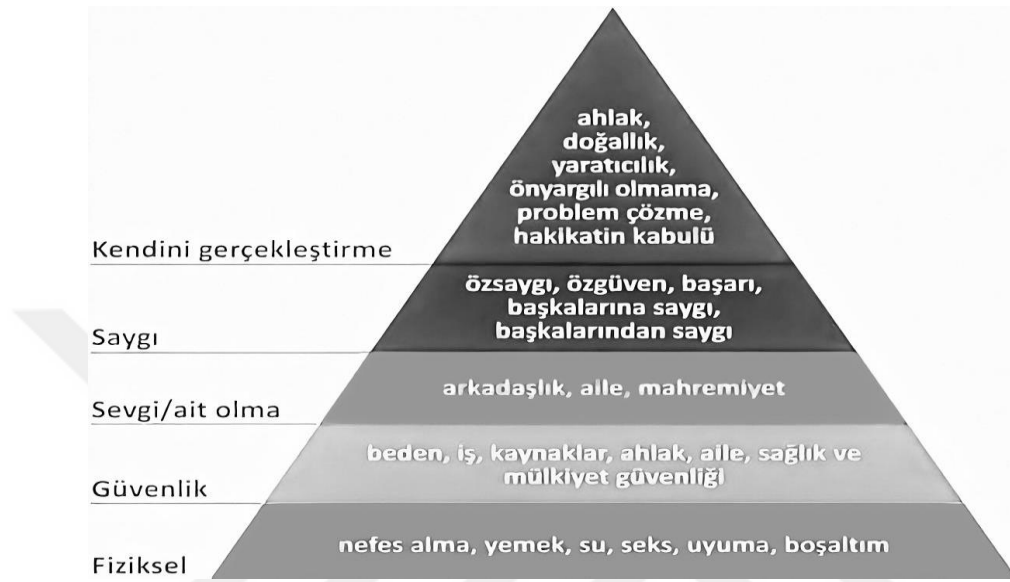
Psikodinamik kuramcılardan Alfred Adler, Freud'un aksine bireysel psikoloji ve sosyal psikolojiyi bir bütün olarak ele almıştır. Kişiyi anlamanın başkalarıyla olan ilişkilerini incelemekten geçtiğini savunmaktadır. Adler'e göre kişi, diğerleriyle ilişki kurmak için doğuştan bir potansiyele sahiptir ve buna sosyal ilgi adını vermektedir. Adler'in kuramında birey çevreden gelen olumlu bildirimlerle motive olur ve toplumsal bir çıkar için kendi ihtiyacını erteleyebilir. Bu nedenle sosyal ilgi kişinin sağlıklı gelişimi açısından oldukça önemlidir. Adler karakter tipolojisini de sosyal ilgi kavramı üzerinden oluşturmuş ve kişinin yaşamındaki görevlerini yerine getirmedeki sosyal ilgisi ve etkinlik derecesini ölçüt olarak kullanmıştır (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2012).

Adler üç yaşam görevinin herkes tarafından başarılmasının önemli olduğunu savunur. Bu yaşam görevleri; arkadaşlık kurma, yakın ilişki oluşturma ve topluma katkı sağlamadır (Corey, 2005, çev.2008). Bu yaşam görevlerinin de özellikle kişiler arası ilişkilere yönelik olduğu görülmektedir. Adlere'e göre insanı tanıma sanatının en önemli noktalarından birisi de toplumsal oluşudur. Toplumsallaşma ile birbirini daha iyi anlayan kişiler birbirleriyle daha iyi bir ortam kurmakta ve toplumu daha güvenli hale getirmektedir (Adler, 1927, çev.2010).

2.2.2.3 Abraham Maslow ve Hümanist Psikoloji

Maslow'un insan sağlığına ilişkin anlayışında insanın değiştirilemez bir içsel doğası vardır. Bu içsel doğa insanın kendine özgü olan kısmı ile çevreyle ortak olan kısmından oluşmaktadır. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde fizyolojik ihtiyaçların tamamlanmasıyla birlikte bireyde psikolojik ihtiyaçlar baş göstermektedir. Birey düşük ihtiyaçları karşılandıktan sonra insanlarla ilişki kurmak, bir topluluğa ait olmak isteyecektir (Burger, 2004, çev.2006). Maslow'a göre sevgi, ait olma, güvenlik gibi gereksinimler en az su, yiyecek, mineraller kadar önemli temel gereksinimlerdir. Bu ihtiyaçların karşılanamaması durumunda duygu durum bozuklukları meydana gelmektedir. Maslow'un yıllarca süren araştırmalarında elde ettiği en çarpıcı sonuçlarda biri de insanların ait olma, güvende olma, saygınlık isteği gibi ihtiyaçların karşılanmasıyla hastalıkların da ortadan kalkmasıdır. Bu

tür rahatsızlıkların giderilmesi ve psikolojik ihtiyaçların doyurulması da kişiler arası ilişkileri gerekli kılmakta ve çevre ile olan ilişkiler bireyin yaşamında önemli bir yer tutmaktadır (Maslow, 1962, çev.2001). Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi Şekil 4'te gösterilmektedir.

Şekil 4. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi (Maslow, 1943).

2.2.2.4 Erik Erikson ve Psikososyal Gelişim Kuramı

Erik Erikson'un psikanalitik kuramında Freud'un aksine toplumsallaşma ağırlık kazanmıştır. Ergenlikten sonra da gelişim dönemlerinin devam ettiğini belirterek insan yaşamını sekiz gelişim dönemine ayırmıştır. Birbirinin zıttı durumlardan oluşan gelişim evrelerinde kişi yaşadığı toplumdan ve çevresindeki kişilerle ilişkisinden oldukça etkilenir (Yazgan İnanç, Bilgin ve Kılıç Atıcı, 2010). Örneğin; yaşamın ilk evresi olan güvene karşı güvensizlikte bebek annesiyle olumlu bir ilişki geliştirir, anne sayesinde ihtiyaçlarını giderir ve gerekli sevgiyi edinirse güven duygusu gelişir. Aynı şekilde 3-6 yaş döneminde çocuklarda başlayan merak duygusu çocuğu çevreye daha da yakınlaştırır. Merak ihtiyacını gidermek için birtakım girişimlerde bulunur. Bu ihtiyacı uygun bir şekilde karşılanırsa çocuk, kişiler arası ilişkilerinde girişimci olabilecektir. Fakat bu merak duygusu eleştirilir ve uygun bir şekilde karşılanmazsa çocukta suçluluk duyguları gelişecektir. (Geçtan, 1988). Erikson'un kuramında Freud'un kuramıyla benzerlikler görülebilmektedir. Fakat Erikson çevrenin ve toplumun kişilik oluşumunda etkisini daha fazla vurgulamıştır.

Erikson'a göre kişinin çevresi gelişim evrelerindeki bunalımları daha da arttıracığı gibi bunalımların çözümünü kolaylaştırıcı da olabilmektedir (Miller, 2001 çev.2017).

Freud ve Erikson'un dönemlerinin karşılaştırılması Tablo1'de verilmiştir.

Tablo 1

Freud ve Erikson'un Dönemlerinin Karşılaştırması

Dönem ve Yaş Aralığı	Freud	Erikson	Etkilenen Kişiler	Kazanılması Olası En İyi Özellikler
0-1 yaş	Oral	Temel Güvene Karşı Güvensizlik	Anne ya da onun yerine geçen yetişkin	Güven ve iyimserlik
1-3 yaş	Anal	Bağımsızlığa Karşı Utangaçlık	Anne-baba ya da onun yerine geçen kişi	Kendi kendini kontrol etme duygusu ve yeterliği
3-6 yaş	Fallik	Girişkenliğe Karşı Suçluluk	Temel olarak aile	Amaçlılık, yönlülük, etkinlikleri başlatma yeteneği
6-12 yaş	Gizil	Başarıya Karşı Aşağılık	Okul, arkadaş ve komşular	Okulla ilişkili becerilerde yeterlik
12-18 yaş	Genital	Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası	Akran grupları, lider modelleri	Eşsiz benlik imajı, kendine uygun bir kimlik seçme
Genç Yetişkinlik		Dostluk Kazanmaya Karşı Yalnızlık	Dostlar; flört, yarışma ve işbirliği yapılan arkadaşlar	Başkalarıyla yakın dostluklar kurma ve kariyerini güvenceye alma

Orta Yetişkinlik	Üretkenliğe Karşı Duraklama	Ev ve iş arkadaşları	Aile, toplum ve yeni nesillerin gelişimine katkıda bulunma, ilgilenme
İleri Yetişkinlik	Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk	Tüm insanlık	Eksiklik ve yetersizlikleriyle kendini kabul etme, ölümle yüz yüze gelmekten korkmama

(Senemoğlu, 2009).

Tablo 1’de yer alan hem Erikson hem de Freud’un kuramında kişinin gelişimsel dönemi özelliklerine ve bu dönemin sonuçlarına bakıldığında; hem kişinin çevresi ile ilişkilerinden etkilendiği hem de bu dönemlerin olumlu geçmesi sonucunda kazandığı özelliklerin kişiler arası yeterliğini sağlamada katkısı olduğu söylenebilir.

2.2.2.5 Harry Stack Sullivan ve Kişiler Arası İlişkiler Kuramı

Önceki psikodinamik kuramlardan kişiler arası ilişkilere verilen önemle ayrılan ve kuramının ismini de buradan alan kişiler arası ilişki kuramına göre toplumsal bir varlık olarak insan diğer insanlarla sürekli ilişki ve iletişim halindedir.

Kişiler arası ilişkileri geniş bir şekilde ele alarak bunu bir kuram haline getiren ilk Amerikalı kuramcı Harry Stack Sullivan’dır. Sullivan’a göre insan çevresiyle birlikte gelişir ve insanın çevresindeki diğer kişiler olmadan bir kişilik geliştirmesi mümkün değildir. Bu nedenle de bir kişinin kişiliğine ilişkin bilgi edinmenin yolu kişiler arası ilişkilerindeki davranışlarını incelemekten geçmektedir. Sullivan kişiliğin içgüdüler tarafından belirlendiği görüşünü reddetmektedir. Sullivan’a göre kişiliği biyolojik etmenler değil kişiler arası ilişkileri belirlemektedir. (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2012).

Sullivan (1953)’a göre kişilik ilişki durumları dışında incelenemez bu nedenle kişilerin kendileri değil davranışları üzerinde durulmalıdır. Bir insanı anlamak için onun

davranışlarına bakılmalıdır. Öyle ki insanların tepkileri de karşıdan gelecek olan davranışlara göre değişmektedir. Bu da kişiler arası ilişkileri birey için önemli hale getirmektedir. Böylece kişinin bireysel anlamdaki gereksinimleri toplumsal olarak anlam kazanmış olmakta ve kişi toplumsal olarak reddedilme korkusuyla kaygı geliştirmektedir.

Sullivan, insanların zamanla bu kaygıyı gidermede ve kaygının oluşturduğu olumsuz duygularla baş etmede birtakım teknikler geliştirdiğini savunmaktadır. Kaygı yaratan durumu görmezden gelme ve yok saymayla ilgili olan seçici dikkatsizlik ve kendisi ve diğerleri ile ilgili oluşturulan zihinsel imgelerle ilgili olan kişiselleştirmeler bunlara örnektir (Burger, 2004, çev.2006).

Özellikle şizofreni hastalar ile çalışan Sullivan, bu çalışmalarında şizofrenik hastalıkların çoğunun kişiler arası ilişkilerdeki kaygıdan kaynaklandığını anlamıştır. Ona göre kişiler arası ilişkilerde kurulan yakınlıklar kişilerin sağlıklı bir gelişim göstermesini sağlamaktadır. Gelişim dönemlerinde kimi zaman kaygı yaşanabilmektedir (Doksat, Gönen ve Beşkardeş, 2004). Sullivan'a göre kişilik gelişimini etkileyen yedi önemli gelişim evresi Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2

Sullivan'ın Gelişim Evreleri

Evre	Göstergesi
Bebeklik	Doğum anından, iletişim aracı niteliğinde olmayan sözlü konuşmanın ortaya çıkışına kadar sürer.
Birinci Çocukluk	Yaşlılar ve büyüklerle çok açık olmayan etkileşim örüntülerinin ortaya çıkışına kadar sürer.
İkinci Çocukluk	Aynı yaş grubunda ve eş cinsiyetten kişilerle yakın ilişki kurma örüntülerinin ortaya çıkışına kadar sürer.
Ergenlik Öncesi	Yetişkin cinselliğin belirtilerinin ve karşı

	cinsten kişilere ilgi duymanın ortaya çıkışına kadar sürer.
İlk Ergenlik	İlk cinsel ilişki deneyimlerinin ortaya çıkışına kadar sürer.
İkinci Ergenlik	Karşı cinsten bir insanla sevgi ilişkisinin başlamasına kadar sürer.
Yetişkinlik	Oturmuş bir meslek yaşamı, yetişkin arkadaşlıklar, uzun süreli cinsel ilişki görülür.

(Geçtan, 1988; Burger, 2004, çev.2006).

Tablo 2’de yer alan gelişim dönemleri ve özelliklerine göre bireyin gelişimi çevreden oldukça etkilenmektedir. Örneğin; bir annenin çocuğuna karşı gösterdiği sıcaklığa zamanla alışan çocuk kendisi de sıcak davranışlarda bulunmaya başlamaktadır. Benzer şekilde kaygılı bir annenin bu kaygısını hisseden bebekte bir gerilim oluşmakta, bebek bu gerilimi azaltmak için de yine çevreyle ilişkilerine yönelmektedir. Birinci çocuklukta aynı cinsiyetteki kişilerin sağlıklı rol-model alınması, ikinci çocuklukta okulla birlikte gelen aile dışı olumlu toplumsallaşmalar, ergenlik öncesi dönemdeki aynı cins gerçek arkadaşlıkların kurulması, ilk ergenlik dönemindeki karşı cinsle kurulan sağlıklı ilişkiler ve ikinci ergenlik dönemindeki toplumsal görev ve sorumlulukların yeterince yerine getirilmesi gibi kişiler arası ilişkilerdeki beceriler yetişkinlik döneminde bireyi gerçek bir insan yapmaktadır (Geçtan, 1988).

Kişiler arası ilişkiler kuramsal açıdan değerlendirildiğinde çoğu kuramda sağlıklı kişiler arası ilişkinin insanı geliştirdiği, sağlıksız kişiler arası ilişkilerin insanda anksiyete ve gerilime yol açtığı söylenebilir. Bu durumda bireyin sağlıklı ilişkiler geliştirebilmesi için çaba göstermesinin ona fayda sağlayacağını ifade etmek doğru olacaktır.

2.2.3 Kişiler arası ilişkilerde sosyal beceri ve sosyal yeterlik

İnsan yaşamı için gerekli ve son derece önemli olan kişiler arası ilişkilerin varlığı kadar ne derece sağlıklı kurulduğu da önemli olabilmektedir. Sağlıklı kişiler arası ilişkiler kurmayı etkileyen pek çok faktörün yanında bunlardan en önemlisi de sosyal beceri faktörüdür (Uz Baş, 2017). Sağlıklı toplumlar sağlıklı kişilerden oluşmakta ve kişinin sağlıklı olabilmek ve kalabilmek, çevresiyle sağlıklı ilişkiler kurabilmek için birtakım becerilere sahip olması gerekmektedir. Bu becerilerin bir kısmı kişilik olarak doğuştan getirilirken bir kısmı ise çevreden edinilmektedir. Bu nedenle sosyal beceri edinebilmek için kimi zaman insanların çaba göstermesi gerekir. Bu beceriler; iletişim becerileri, problem çözme, etkili karar verme, empati, stres ve öfkeyle baş etme, atılganlık ve özsaygıyı geliştirme, çatışma çözme, karar verme, zaman yönetimi gibi becerilerdir (Kaya, 2011b).

Yetişkinler için sosyal beceriler genel anlamda 6 grupta toplanmıştır (Akkök, 1999; Bacanlı, 1999; Kaya, 2011b):

- *1. Grup Başlangıç Sosyal Beceriler*; dinlenme, bir konuşmayı başlatma, konuşma, soru sorma, teşekkür etme, kendini tanıtma, başkalarını tanıtma, övme.
- *2. Grup İleri Sosyal Beceriler*; yardım isteme, katılma, açıklama yapma, açıklamaları izleme, özür dileme, başkalarını ikna etme.
- *3. Grup Duygularla Baş Etme Becerileri*; kendi duygularını tanıma, duygularını ifade etme, başkalarının duygularını anlama, birilerinin öfkesiyle baş etme, yakınlık ifade etme, korkuyla başa çıkma, kendini ödüllendirme.
- *4. Grup Saldırganlığa Alternatifler*; izin isteme, bir şeyleri paylaşma, başkalarına yardım etme, uzlaşma, kendini denetleme, haklarını savunma, sataşmaya karşılık verme, başkalarını rahatsız etmekten kaçınma, kavgadan uzak durma.
- *5. Grup Stresle Başa Çıkma Becerileri*; şikâyet etme, şikâyete cevap verme, oyun sonrası centilmenlik, saldırganlıkla başa çıkma, terk edilmekle başa çıkma, bir arkadaşı savunma, propagandaya karşılık verme, başarısızlığa karşılık verme, karmaşık mesajlarla başa çıkma, mazeretle başa çıkma, zor bir konuşmaya hazırlanma, grup baskısıyla başa çıkma.
- *6. Grup Planlama Becerileri*; bir şey yapmaya karar verme, soruna yol açan şeye karar verme, hedef belirleme, yeteneklere karar verme, bilgi toplama, sorunları önem açısından düzenleme, bir karara varma, bir iş üzerinde yoğunlaşma.

Sosyal yeterlik kavramının ise sosyal beceri kavramı ile oldukça karıştırılan bir kavram olduğunu söyleyebiliriz. Yeterlik kelimesi; bir işi yapma gücünü sağlayan özel bilgi, ehliyet, görevini yerine getirme gücü, yeterli olma durumu anlamlarına gelmektedir (TDK, 2020). Birçok kavram, özellik ve beceri ile ilişkisi olması açısından yeterlik kavramının tanımını yapmanın zor olduğunu ifade eden Waters ve Sroufe (1983), sosyal yeterlik kavramını kişinin duygu, düşünce ve davranışlarını birbirleri ile uyumlu ve düzenli bir şekilde kullanarak var olan kaynaklarını kendi gelişimine katkı sağlayacak biçimde kullanabilmesi şeklinde tanımlamaktadır.

Bir başka deyişle sosyal yeterlik başkaları ile iyi geçinmek, yakın ilişkiler kurmak ve topluma uygun dönütler vermekle ilgilidir. Toplumdaki bilişsel yetenekler, duygusal süreçler, davranış becerileri, kişisel ve kültürel değerlerdeki çeşitlilik sosyal yeterlik kavramının anlaşılmasını zorlaştırır da genel olarak sosyal yeterlik gelişimsel özelliklere, spesifik sosyal durumlara, kültürel özelliklere ve kültürel beklentilere bağlıdır (Weiner ve Craighead, 2010).

Sosyal beceri ve sosyal yeterlik kavramı arasındaki farka bakıldığında sosyal beceri kavramı bir kişinin yaşadığı çevredeki kişilerle iyi ilişkiler geliştirmesini sağlayan davranışlar; sosyal yeterlik ise bu davranışların çevredeki kişiler tarafından da kabul görmesiyle ilgilidir (Önalın, 2006). Birbiriyle benzer bu iki kavram birbirinin yerine kullanılsa da sosyal yeterlik kavramı, sosyal beceriyi de içine alan daha kapsamlı bir kavramdır. Sosyal yeterliğe sahip kişilerin sosyal becerilerinin de iyi olduğunu söylemek mümkündür. Fakat sosyal becerilere sahip bir kişi bunları doğru bir şekilde kullanmadığında sosyal yeterliğin varlığından söz etmek mümkün olmaz (Hops, 1983).

2.2.4 Kişiler arası yeterlik

Bacanlı (1999); sosyal çalışma alanında sosyal zekâ, sosyal beceri, sosyal yeterlik, kişiler arası yeterlik gibi kavramlar hakkında tam bir görüş sağlanamadığını ve bu kavramların çoğu zaman birbiri yerine kullanıldığını belirtmektedir. Bu kavramlardan sosyal zekâ oldukça eskilere dayanmaktadır. 1920'li yıllarda özellikle Thorndike'in üç zekâ türünden birinin sosyal zekâ olduğunu belirtmesiyle önem kazanmıştır. Daha sonraları Goleman'ın sosyal zekânın ikinci kısmı olarak sosyal beceriyi göstermesiyle sosyal beceri kavramı da alanda yerini almıştır. "Kişi sosyal olarak becerikliyse, sosyal olarak yeterlidir." düşüncesi nedeniyle sosyal yeterlik kavramı da kavram karmaşası yaratmıştır (Goleman, 1998).

Sosyal yeterlik kavramı; insanların birbirlerini etkilemeleri ve birbirlerinden etkilenmeleri, karşılıklı iletişim ve ilişki içine girmeleri yani kişiler arası birtakım becerileri içerdiğinden daha çok sosyal yeterlik yerine kişiler arası yeterlik kavramı tercih edilmeye başlamıştır (Şahin ve Gizir, 2013). Bu düşünceden hareketle Buhrmester, Furman, Wittenberg ve Reis (1988), kişiler arası yeterliği birtakım görev alanlarına göre incelemiştir. Uzun süren çalışmalar sonucunda psiko-sosyal gelişime paralel beş kişiler arası yeterlik alanı belirlemiştirlerdir. Kişiler arası ilişkilerin oluşmasında ve devam ettirilmesinde önemli olan bu beş alan; ilişki başlatma, gücünü ortaya koyma, kendini açma, duygusal destek sağlama ve çatışma çözme şeklindedir.

2.2.4.1 Kendini açma

Her birey öznel dünyasından çıkarak çevresindeki insanlarla iletişim haline girer. Birey ancak bu şekilde var olabildiği için zihnindekileri karşısındaki kişiye aktarabilme gücü toplumsal olarak oldukça önemli bir yetenektir (Cüceloğlu, 1994). Kişiler arası ilişkilerde yeterliğin sağlanması için gerekli olan ve iletişim becerileri şeklinde kendini gösteren kendini açma, kişilerin ilişkilerinden doyum almasını sağlamaktadır. Kendini açma bir kişinin kendisiyle ilgili duygu, düşünce ve ihtiyaçları ile ilgili bilgileri diğer bir kişiye sözlü olarak bildirdiği bir süreçtir (Şahin, 2011).

Kendini açma boyutu; kişinin kendisiyle ilgili bilgileri diğer kişilerle paylaşabilmesiyle ilgilidir (Buhrmester ve diğerleri, 1988). Bu bilgi paylaşımı genel bir konuşmada düşünce ve ihtiyaçların paylaşımı şeklinde olurken anlamlı ve yakın bir ilişkide duygu paylaşımı şeklinde de olabilmektedir. Kendini açmanın anlamlı olabilmesi için karşılıklı olarak bireylerin kendileri ile ilgili bilgileri paylaşırken dürüst olmaları beklenmektedir. Kendini karşıdakine uygun bir biçimde açan bir birey karşıdan geri bildirim almakta ve böylece kendisini daha iyi tanımaktadır. Aynı zamanda karşıdaki ile yakın ve anlamlı ilişkiler de kurulmaktadır. Bu avantajlarının yanı sıra kendini açmanın birtakım dezavantajları da olabilmektedir. Bazen paylaşılan bilgiler karşı tarafta olumsuz bir izlenim bırakabilmekte veya aradaki ilişki bozulduğunda karşı taraf bu bilgileri kişinin aleyhine kullanabilmektedir. Bu nedenle kendini açma doğru zamanda, doğru kişilere ve doğru bir şekilde yapıldığında sağlıklı olmaktadır (Kaya, 2011a). Kendini açma, kendini açan ve kendine açılan kişi, konuşulan konu, açılma biçimi gibi birçok etkeni içinde barındıran

karışık bir kavram olmasına rağmen kişiler arası ilişkilerin varlığı ve sürdürülmesi için olmazsa olmazlardandır (Gültekin, 2001).

2.2.4.2 İlişki başlatma

Genel anlamda ilişki başlatma; kişinin yeni etkileşimlere girmeye istekli olmasıyla, bu konuda girişkenlik göstermesiyle ilgilidir (Buhrmester ve diğerleri, 1988). İlişkiyi başlatmada ilk izlenimler oldukça önemlidir. İlişkiyi başlatıp başlatmama veya sürdürüp sürdürmeme konusunda edinilen ilk izlenimler oldukça önemlidir. Karşıdaki kişinin fiziksel olarak görünümünün çekici gelmesi, saygın biri olması, ilişki başlatacak kişi ile benzer değerlere sahip olması, jest ve mimiklerinin ilişki başlatacak kişi için hoş algılanması gibi durumlar ilişki başlatmak için olumlu ilk izlenimlerdendir (Kaya, 2011a).

Sosyal ilişkilerde yaşanan gerginlik, fizyolojik uyarılmalarda artış sosyal kaygıyı oluşturmaktadır. Özellikle sosyal kaygısı olan kişilerin ilişki başlatmada zorlandıklarını söyleyebilmek mümkündür. Sosyal kaygısı yüksek insanlar karşıdaki kişi ile ilişkilerinin olumsuz geçeceğini düşünür ve bunu kanıtlamak istercesine karşıdaki kişide onu reddedici davranışlar aramaktadır. Bu olumsuz ve kötümser bakış açısı nedeniyle insanlar ilişkinin başlamasına izin vermeden kendisini geri çekmektedir (Burger, 2004, çev.2006).

2.2.4.3 Gücünü ortaya koyma

Gücünü ortaya koyma; kişinin başkalarıyla olan ilişkilerinde kendini göstermesi, karşıdaki kişide bir etki bırakması ve hakkını savunmasıyla ilgilidir (Buhrmester ve diğerleri, 1988). Günlük yaşamda var olan problemlerin birçoğu bireyin kendisini karşı tarafa doğru ifade edememesinden kaynaklanmaktadır. Birey kendisini ifade ederken bazen çekingen kalabilmekte bazen de saldırganca davranabilmektedir. Çekingen kaldığında ihtiyaçlarını karşılayamamakta, saldırgan olduğunda ise çevre ile ilişkileri bozulabilmektedir. Kişinin kendisini en uygun ifade etme şekli bu iki zıtlığın ortasında yer alan güvengencele olmaktadır (Acar, 2010). Bu noktadan hareketle gücünü ortaya koyma boyutunun büyük oranda güvengencele ilgili olduğunu söyleyebilmek mümkündür.

Güvengencele karşısındakini de kendisi kadar değerli görme ve kendisine olduğu kadar karşısındakine de saygı göstermeyle ilgilidir. Güvengencele davranış gösteren bir kişi

düşüncelerini, duygularını, algılarını; kendini üste çıkarmadan ve karşısındakini küçümsemeden uygun bir biçimde ifade etmektedir. Yani hem kendisine hem de karşısındakine saygı göstererek kendisini karşısındakine anlatma biçimidir (Uz Baş, 2017).

Literatür incelendiğinde atılganlık kavramının güvengenlik kavramı ile aynı anlamda kullanıldığı görülmüştür (Cüceloğlu, 1994; Dinçer, 2005; Güneş, Arslan ve Eliüşük, 2014; Kaya ve Karaca, 2018). Kaya ve Karaca (2018), atılganlık kavramını kişinin başkalarının hakkına saygı duymak şartıyla kendi hakkını savunması, duygu ve düşüncelerini açıkça, gerçekçi bir şekilde karşı tarafa iletmesi şeklinde netleştirmiştir. Atılganlıkla ilgili uygulanan eğitimlerin kişilerin atılganlık düzeylerini artırdığı (Ekinci ve Türkleş, 2008) ve kişiler arası problemleri çözmede etkili bir yöntem olduğu (Güneş ve diğerleri, 2014) görülmüştür.

2.2.4.4 Çatışma çözme

Çatışma kelimesi Türk Dil Kurumu'nda çatışmak fiili olarak geçmekte ve çatışmak fiili de birine çatmak veya çatılmak, kavga etmek, söz veya iddiaların birbirini tutması anlamına gelmektedir (TDK, 2020). İnsan ilişkilerinde çatışma; taraflar arasında birbirinden farklı değerler olduğunda veya bir tarafın yaptığı davranış, söylediği söz veya savunması diğer tarafın gereksinimi karşılamadığında bu iki tarafın anlaşmazlık yaşamaları nedeniyle ortaya çıkar. Çatışmalarda her iki tarafın da gereksinimi söz konusudur. Çatışmaya sebep olan durum ne ise iki tarafta da problem yaratmaktadır. Bu nedenle çatışma için tek taraflı bir gereksinimden söz edilemez (Gordon, 2013).

Galtung'a göre çatışmalar 4 şekilde görülmektedir:

- *1. Mikro çatışma*: kişinin kendisi ve başkaları ile yaşadığı çatışma,
- *Meso çatışma*: toplumsal olarak orta ölçekli çatışma,
- *Makro çatışma*: uluslararası boyutta çatışma,
- *Mega çatışma*: bölgeler ve medeniyetler boyutunda çatışma.

Galtung özellikle mikro çatışmalarda; çatışmanın asıl sebebini, saldırgan ve örtbas edici çatışma stillerine sahip kişilerin tezatlıkların üstesinden gelememesiyle açıklamaktadır. Bu tür çatışmalarda çatışmanın derinine inerek, her iki tarafı da memnun edecek “hem ... hem de ...” şeklinde bir üst çözüm yoluna ulaşılması gerektiğini savunmaktadır (Cihangir, 2018).

Kişiler arası yeterlikte çatışma çözme boyutu da kişinin kişiler arası ilişkilerinde yaşadığı anlaşmazlıklarla baş edebilmesiyle ilgilidir (Buhrmester ve diğerleri, 1988). Çatışmayla karşılaşan bireyler çatışmayla başa çıkabilmek ve bu çatışmayı çözebilmek için birbirlerinden farklı davranabilmektedir. Bu davranışlar kendi isteklerine ve karşısındakinin isteklerine önem verme durumuna göre değişmektedir. Bu duruma göre araştırmacılar beş farklı çatışma çözme davranışı belirlemiştir. Bunlar; kavga ve zorlama, kaçınma, uyma, uzlaşma ve işbirliği-problem çözme şeklindedir (Johnson ve Johnson, 1996a; Johnson, Johnson, 1996b; Rahim ve Bonoma, 1979).

Bazı bireyler kendi düşünce ve gayelerini diğerine onaylatmak için diğerinin ihtiyaçlarını düşünmeksizin kavga ve zorlama yolunu seçmektedir. Bazı bireyler karşı tarafa karşı kazanamayacağını düşünerek kendi ihtiyaçlarından vazgeçmekte ve çatışmayı çözmek için emek göstermeden kaçınma yolunu seçmektedir. Kendi ihtiyaçlarından vazgeçip karşı tarafın gücünden çekindiği için karşı tarafın sözünü dinleyen bazı kişiler ise uyma yoluna gitmektedir. Bazen de bireyler isteklerinin bir kısmından feragat ederek uzlaşma yoluna gitmektedir. Fakat empati kurma, etkili dinleme, uygun iletişimle her iki tarafın da gereksinimlerinin karşılandığı en uygun çözüm yolu işbirliği ile problem çözmedir (Kaya, 2011a).

“Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek: Çatışma Çözümüne Giriş” kitabında Galtung, çatışmaların ciddiye alınmasının ve aşılmasının önemli olduğunu, çatışma çözümlerinde sonucun iki tarafı için de tatmin edici olması gerektiğini belirtmektedir. Çatışmaların altında yatan sebep birbiriyle uyumsuz çelişkili gereksinimlerdir ve bu gereksinimler kimi zaman özgürlük, yaşamı sürdürme gibi yaşamsal gereksinimler olabilmektedir. Bu gereksinimler söz konusu olduğunda ise kazan-kaybet gibi pazarlıklar işe yaramamakta ve şiddeti önlemek çatışmayı önlemenin önüne geçmektedir (Cihangir, 2018).

2.2.4.5 Duygusal destek sağlama

Kişiler arası yeterliğin duygusal destek sağlama boyutu; kişinin başkasının yaşadığı bir sorunda onun yanında olabilmesi, ona yardım edebilmesi ve duygusunu paylaşabilmesi ile ilgilidir (Buhrmester, 1988). Duygu paylaşımı kişiyi ruhsal anlamda doyurmaktadır. Kişi bu paylaşımı farklı şekillerde ortaya koyabilmektedir. Dokunmak, kucaklaşmak ve sarılmak bunlara örnek gösterilebilir. Yapılan araştırmalar temasın insan sağlığı açısından

oldukça önemli olduğunu göstermektedir ve özellikle reklam sektörü bunu bir araç kullanmaktadır (Sağiroğlu, 2012).

Karşılıklı duyguları anlayabilme ve paylaşabilme duygudaşlıkla ilgilidir. Duygudaşlığın sağlanamadığı yerde kaba kuvvet ön plana çıkmaktadır. Kaba kuvvetle ilişkilerin sürdüğü bir toplum ise kısa sürede yok olmaya mahkûmdur. Duygudaşlık sayesinde insanların özgürlüğe, adalete ve hakkaniyete olan inancı artmakta, böylece daha demokratik bir toplum oluşmaktadır (Uslu, 2012).

Kişiler arası yeterlikler başarılı bir sosyal ilişki için oldukça önemli becerilerdir. Bireylerin bu becerileri edinmemesi gibi bir durumda bireyde de sosyal anksiyete oluşması kaçınılmazdır. Her ne kadar tam olarak nedeni kanıtlanamasa da sosyal beceri eğitimlerinin sosyal anksiyeteyi azalttığı yapılan araştırmalar sonucu görülmüştür (Bacanlı, 1999).

2.2.5 Kişiler arası yeterlikle ilgili yapılan araştırmalar

Kişiler arası yeterlikle ilgili alan yazını incelendiğinde; kişiler arası yeterliğin yurt içi ve yurt dışındaki araştırmalarda psikolojik iyi oluş, öznel iyi oluş, evlilik doyumu, arkadaşlık ilişkileri ve uyumluluk değişkenleri ile ilişkisi incelenmiştir. Bu çalışmalara aşağıda kısaca yer verilmiştir.

Buhrmester ve diğerleri (1988), ABD’de üniversite öğrencilerinin kişiler arası yeterlik alanlarının belirleme çalışmasında öğrencilerin kendilerini algılayışları ile akranlarının algısı karşılaştırılarak birbiri ile anlamlı derecede farklılık gösteren beş temel kişiler arası yeterlik alanı belirlemiştir. Bu yeterlik alanları; ilişki başlatma, gücünü ortaya koyma, kendini açma, duygusal destek sağlama ve çatışma çözme şeklindedir.

Buhrmester (1990), ABD’de ergenlik öncesi (10-13 yaş) ve ergenlik (13-16 yaş) döneminde olan öğrencilerle arkadaşlık, uyumluluk ve kişiler arası yetkinliği incelemeyi amaçladığı bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırmada iki aşamalı bir yöntem kullanılmıştır. İlk aşamada birbirlerini arkadaş olarak gören çiftler belirlenmiş, ikinci aşamada çiftler karşılıklı olarak arkadaşlarıyla yakınlıklarına puan vermiştir. Araştırma sonucunda, kişiler arası yetkinlikten yoksun olan ergenlerin yakın ilişkiler oluşturma ve sürdürmede güçlükler yaşamasının oldukça yüksek bir ihtimal olduğunu ifade etmektedir. Ergenlik döneminde arkadaşlarla kurulan yakınlıkların artmasının ergenlerin kişiler arası yeterliliğini de artırdığını ifade etmiştir.

Hansen, Nangle ve Meyer (1998), ABD’de sosyal beceri müdahaleleri ile ergenlerin yetkinliğini artırmayı amaçlayan bir çalışma yapmıştır. Çalışmaya ergenlerin akranları, aileleri ve öğretmenleri de dâhil edilmiştir. Bu çalışmada, ergenlerin sosyal beceri müdahalesi ile ele alınan konularla ilgili hedeflenen davranışları gösterme dereceleri potansiyellerinin üzerinde gözlemlenmiştir. Anlamlı davranış değişikliklerinin kalıcı olmasını sağlamada sosyal beceri müdahalelerinin önemli ölçüde katkı sağladığı görülmüştür.

Kişiler arası yetkinliğin sağlanmasında önemli bir rol oynayan, kişiler arası yeterliğin alt boyutlarından biri kendini açma becerisidir. Ağlamaz (2006), lise öğrencilerinin kendini açma ve saldırganlık düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada, kendini açmanın olması gereken düzeyden daha az ya da daha çok olması durumunda bireyin uyumsuz davranışlarının ortaya çıkmasıyla birlikte kişiler arası ilişkilerinin olumsuz etkileneceğini göstermiştir.

Segrin ve Taylor (2007), ABD’de psikolojik iyi olma ve sosyal beceri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın örneklemini yetişkinlerden oluşmaktadır. Araştırma sonucuna göre sosyal beceri arttıkça psikolojik iyi olma düzeyi de artmaktadır.

Canbay (2010), lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmayı Ankara’da genel lise türünde okuyan öğrencilerle gerçekleştirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kız öğrencilerin sosyal beceri düzeyi erkek öğrencilerden daha yüksektir. Sosyal beceri düzeyi arttıkça öznel iyi oluş düzeyi de artmaktadır.

Kandemir (2006), lise öğrencileri ile ergenlerde ebeveyn ve akrana bağlanma ile öznel iyi oluş arasında kişiler arası yeterliğin aracı rolünü incelemiştir. Veri toplama aracı olarak Kişiler Arası Yeterlik Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kişiler arası yeterlik öznel iyi oluşu doğrudan etkilemektedir. Cinsiyet açısından bu etki erkekler için anlamlı bulunmuştur.

Habibova (2019), çalışan kadınların evlilik doyumunun yordayıcısı olarak kişiler arası yeterlik ve iş-aile çatışmasını yönetme öz yeterliğine ilişkin bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmada Kişiler Arası Yeterlik Ölçeği kullanılmıştır. Yapılan çalışmada kişiler arası yeterlik düzeyleri yüksek olan kadınların evlilikten aldıkları doyumların da yüksek olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi tanımlanacaktır.

3.1 Araştırmanın modeli

Bu araştırmada ilişkisel tarama (korelasyon) yöntemi kullanılmıştır. Korelasyon yöntemi en az iki değişken arasındaki ilişkiyi ölçmek için kullanılmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017). Bu araştırma üniversite öğrencilerinin kadercilik eğilimi ve kişiler arası yeterliği arasındaki ilişkiyi gösteren nicel bir araştırmadır. Üniversite öğrencilerinin kadercilik eğilimi ve kişiler arası yeterliğini ölçmek amacıyla hazırlanan veri toplama araçları 2019-2020 eğitim-öğretim yılı Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 653 öğrenciye uygulanmış, veriler sosyal bilimler için uygun olan veri analiz programı ve istatistiksel tekniklerle analiz edilmiştir.

3.2 Evren ve örneklem

Bu araştırmanın evrenini 2019–2020 eğitim-öğretim yılında Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde eğitim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme için Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden uygun örnekleme yöntemi ile 653 öğrenciye ulaşılmıştır. Bu yöntem zaman, emek ve paranın kısıtlı olmasından dolayı kolay ulaşılabilen kişilerin örnekleme alındığı bir yöntemdir. (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017).

3.3 Veri toplama araçları

Bu araştırmada veri toplama araçları olarak Kadercilik Eğilimi Ölçeği ve Kişiler Arası Yeterlik Ölçeği Yetişkin Formu olmak üzere iki ölçek ve demografik bilgilerin yer aldığı Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Bu araçlara ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

3.3.1 Kadercilik eğilimi ölçeği

Araştırmada öğrencilerin kadercilik eğilimlerini ölçmek amacıyla Kadercilik Eğilimi Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 2015 yılında Kaya ve Bozkur tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 5’li likert tipi derecelemeden oluşan 24 maddeden oluşmakta ve 4 alt boyutu bulunmaktadır. Bu alt boyutlar; kişisel kontrol, önceden belirlenmişlik, şans ve batıl inanç şeklindedir. Kişisel kontrol boyutu 2, 6, 8, 11, 14 ve 21. maddelerden oluşmaktadır ve bu boyutta maddeler tersten puanlanmaktadır. Ölçeğin tüm alt boyutlarından alınan puanlar toplanarak toplam kadercilik eğilimi puanı elde edilmektedir. Puan yükseldikçe kadercilik eğilimi yükselmektedir. Ölçeğin geçerlilik puanı faktör analiziyle bulunmuş ve .57-.76 katsayı aralığındadır. Güvenirlik puanı ise Cronbach Alfa katsayısı .86, test-tekrar test katsayısı .72 şeklindedir (Kaya ve Bozkur, 2015).

3.3.2 Kişiler arası yeterlik ölçeği yetişkin formu

Buhrmester ve diğerleri (1988) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe’ye uyarlanması Kemal Baytemir (2014) tarafından liseye devam eden ergenlerle yapılan çalışma sonucu gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin yetişkin formu için 2016 yılında Baytemir tarafından üniversite öğrencileriyle geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. Ölçek 40 maddeden oluşan 5’li likert tipi bir ölçektir. Ölçekte 8’er maddeden oluşan 5 alt boyu bulunmaktadır. Bu alt boyutlar; ilişkiyi başlatma, gücünü ortaya koyma, çatışma çözme, kendini açma ve duygusal destek sağlama şeklindedir. Ölçekten toplam puan alınabilmekte ve alınan toplam puanın yüksekliği bireyin kişiler arası yeterliğinin yüksekliğini belirtmektedir. Ölçeğin güvenirliği için Cronbach Alfa değerlerinin alt boyutlar için .79 ile .86 arasında değiştiği, ölçeğin tümü için de .94 olduğu görülmüştür. Ölçeğin geçerlik çalışmasında ölçüt geçerliği kullanılmış ve Kişiler Arası Yeterlik Ölçeği ile Algılanan Sosyal Yetkinlik Ölçeği arasındaki korelasyon katsayısının .70 olduğu görülmüştür. Ölçeğin yapı geçerliği için doğrulayıcı faktör analizi kullanılmış; tüm t değerlerinin 8.07 ve 16.05 arasında değiştiği ve modelin uyum değerlerinin yeterli olduğu görülmüştür (Baytemir, 2016).

3.3.3 Kişisel bilgi formu

Araştırma için çeşitli demografik bilgilerin elde edilmesi amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan bir formdur. Formda; cinsiyet, sınıf, öğrenim görülen bölüm, tercih edilen müzik türü ve yetişilen aile türü değişkenlerine yer verilmiştir.

3.4 Verilerin toplanması ve analizi

Araştırmada kullanılan ölçekler için, ölçeği geliştiren kişilerden kullanım izni alındıktan sonra bu ölçeklere Kişisel Bilgi Formu da eklenerek uygulama formu oluşturulmuştur. Veri toplama aracının uygulanabilmesi için Sakarya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan onay alınmıştır. Gerekli izinlerin alınması sonrası uygulama formu Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ndeki öğrencilere sınıflarında dağıtılmıştır. Çalışmaya yalnızca gönüllü olan öğrenciler katılmıştır. Veriler toplandıktan sonra sosyal bilimler için uygun olan bir veri analiz programına girilerek analizi yapılmıştır.

Verilerin analizinde ilk olarak verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığına bakılmıştır. Verilerin normallik derecelerini belirlemede grup büyüklüğü 50'den küçük olduğunda Shapiro-Wilks, grup büyüklüğü 50'den büyük olduğunda Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2018). Araştırmada kullanılan veri sayısının 50'den büyük olması nedeniyle Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları göz önünde bulundurulmuştur. Normal dağılım gösteren veriler için Tek Yönlü ANOVA testi, normal dağılmadığı belirlenen veriler için nonparametrik analizler olan Mann Whitney U Testi, Kruskal Wallis Testi, Spearman Sıra Farkları Korelasyonu (R) Testleri uygulanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu çalışmada üniversite öğrencilerine Kadercilik Eğilimi Ölçeği (KEÖ) , Kişiler Arası Yeterlik Ölçeği (KYÖ) ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Bu ölçme araçlarıyla elde edilen verilerin sonucunda elde edilen bulgular bu bölümde sunulmaktadır.

4.1 Çalışma grubuna ilişkin bulgular

Çalışma grubuna ilişkin bulgulara Tablo 3'te yer verilmektedir.

Tablo 3

Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler

		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	477	73.0
	Erkek	176	27.0
	Toplam	653	100.0
Sınıf	1.sınıf	171	26.2
	2.sınıf	93	14.2
	3.sınıf	201	30.8
	4.sınıf	188	28.8
	Toplam	653	100.0
Bölüm	Yabancı Diller Eğitimi	46	7.0

Okul Öncesi Eğitimi	95	14.5
Sınıf Eğitimi	32	4.9
Türkçe Eğitimi	64	9.8
Sosyal Bilgiler Eğitimi	38	5.8
Matematik Eğitimi	23	3.5
Fen Bilgisi Eğitimi	66	10.1
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	179	27.4
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	46	7.0
Özel Eğitim	64	9.8
Toplam	653	100.0

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin %73'ü kadın, %27'si erkek; %26.2'si 1. sınıf, %14.2'si 2. sınıf, %30.8'i 3. sınıf ve %28.8'i ve 4. sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin %7'si Yabancı Diller Eğitimi, %14.5'i Okul Öncesi Eğitimi, %4.9'u Sınıf Eğitimi, %9.8'i Türkçe Eğitimi, %5.8'i Sosyal Bilgiler Eğitimi, %3.5'i Matematik Eğitimi, %10.1'i Fen Bilgisi Eğitimi, %27.4'ü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, %7'si Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi ve %9.8'i ise Özel Eğitim programlarında eğitim almaktadır.

4.2. Problem cümlesine ilişkin bulgular

“Üniversite öğrencilerinin kadercilik eğilimleri ile kişiler arası yeterlilikleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklinde belirlenen problem cümlesinin analiz yöntemine karar verebilmek için Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro Wilk normallik testi yapılmıştır. Yapılan normallik testi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Kadercilik Eğilimleri ve Kişiler Arası Yeterliliklere Ait Normallik Testi Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	Sd	p	İstatistik	sd	p
Kadercilik Eğilimi	.052	653	.000	.987	653	.000
Önceden Belirlenmişlik	.070	653	.000	.982	653	.000
Kişisel Kontrol	.110	653	.000	.953	653	.000
Batıl İnanç	.096	653	.000	.952	653	.000
Şans	.073	653	.000	.986	653	.000
Kişiler Arası Yeterlik	.033	653	.082	.996	653	.123
İlişki Başlatma	.055	653	.000	.994	653	.008
Gücünü Ortaya Koyma	.048	653	.001	.994	653	.011
Çatışma Çözme	.055	653	.000	.994	653	.013
Kendini Açma	.063	653	.000	.991	653	.001
Duygusal Destek Sağlama	.078	653	.000	.986	653	.000

Tablo 4 incelendiğinde Kadercilik Eğilimi ölçeği toplam puanı ve alt boyutlarına ait puanlar ile Kişiler Arası Yeterlik Ölçeği alt boyutlarına ait puanların normal dağılıma sahip olmadıkları ($p < .05$), toplam puanlarının normal dağılıma sahip olduğu ($p > .05$) görülmektedir. Analize dâhil edilecek tüm değişkenler normal dağılıma sahip olmadığı için parametrik olmayan yöntemlerden Spearman Sıra Farkları Korelasyon yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5

Üniversite Öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri ile Kişiler Arası Yeterlikleri Arasındaki İlişki

		Kişiler Arası Yeterlik					
		İlişki Başlatma	Gücünü Ortaya Koyma	Çatışma Çözme	Duygusal Kendini Açma	Destek Sağlama	Kişiler Arası Yeterlik
Kadercilik Eğilimi	Önceden	r -.015	-.084	.050	-.007	.059	.013
	Belirlenmişlik	p .700	.031	.206	.861	.134	.749
		N 653	653	653	653	653	653
	Kişisel	r -.227	-.317	-.234	-.069	-.380	-.319
	Kontrol	p .000	.000	.000	.080	.000	.000
		N 653	653	653	653	653	653
	Batıl İnanç	r -.053	-.137	-.141	.048	-.144	-.113
		p .173	.000	.000	.223	.000	.004
		N 653	653	653	653	653	653
	Şans	r -.008	-.065	-.123	.066	-.054	-.049
	p .831	.095	.002	.091	.171	.212	
	N 653	653	653	653	653	653	
Kadercilik Eğilimi	r -.086	-.204	-.132	.025	-.161	-.142	
	p .027	.000	.001	.526	.000	.000	

Tablo 5 incelendiğinde Üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimi Önceden Belirlenmişlik alt boyutu ile Kişiler Arası Yeterlik ölçeği Gücünü Ortaya Koyma alt boyutu puanları arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı ancak düşük bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$). Kadercilik Eğilimleri ölçeğinin Kişisel Kontrol alt boyutu ile Kişisel Yeterlik ölçeğinin Gücünü Ortaya Koyma ve Duygusal Destek Sağlama alt boyutları ve Kişisel Yeterlik ölçeği toplam puanları arasında negatif yönlü orta düzeyde, Kişisel Yeterlik ölçeğinin İlişki başlatma alt boyutu arasında negatif yönlü düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).

Kadercilik Eğilimi ölçeği alt boyutu Batıl İnanç ile Kişisel Yeterlik ölçeği alt boyutlarından Gücünü Ortaya Koyma, Çatışma Çözme ve Duygusal Destek Sağlama puanları ve Kişisel Yeterlik ölçeği toplam puanları arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı ancak düşük bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$). Kadercilik Eğilimi Şans alt boyutu puanı ile Kişiler Arası Yeterlik Çatışma Çözme alt boyutu puanı arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı ancak düşük bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$). Kadercilik Eğilimi ölçeği toplam puanı ile Kişiler Arası Yeterlik ölçeği alt boyutlarından İlişki Başlatma, Gücünü Ortaya Koyma, Çatışma Çözme, Duygusal Destek Sağlama puanları ve Kişisel Yeterlik ölçeği toplam puanları arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı ancak düşük bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).

4.3 Alt problemlere ilişkin bulgular

4.3.1 Birinci alt probleme ilişkin bulgular

“Üniversite öğrencilerinin kadercilik eğilimleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” alt probleminin analiz yöntemine karar verebilmek için yapılan normallik testi sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6

Üniversite Öğrencilerinin Kadercilik Eğilimlerinin Cinsiyete Göre Normallik Testi Sonuçları

	Cinsiyet	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
		İstatistik	sd	P	İstatistik	sd	p
Önceden Belirlenmişlik	Kadın	.061	477	.000	.987	477	.000
	Erkek	.087	176	.003	.976	176	.004
Kişisel Kontrol	Kadın	.108	477	.000	.958	477	.000
	Erkek	.111	176	.000	.942	176	.000
Batıl İnanç	Kadın	.095	477	.000	.959	477	.000
	Erkek	.125	176	.000	.918	176	.000
Şans	Kadın	.085	477	.000	.985	477	.000
	Erkek	.119	176	.000	.967	176	.000
Kadercilik Eğilimi	Kadın	.037	477	.148	.993	477	.034
	Erkek	.084	176	.004	.970	176	.001

Tablo 6 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri toplam puanı ve alt boyutlarına ait puanlar cinsiyete göre normal dağılıma sahip olmadığı görülmektedir ($p < 0.05$). Üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilim düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan parametrik olmayan analiz yöntemlerinden Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra ort.	Sıra toplamı	U	p
Önceden Belirlenmişlik	Kadın	477	346.25	165161.50	32793.500	.000
	Erkek	176	274.83	48369.50		
Kişisel Kontrol	Kadın	477	325.41	155219.50	41216.500	.722
	Erkek	176	331.32	58311.50		
Batıl İnanç	Kadın	477	337.30	160892.50	37062.500	.021
	Erkek	176	299.08	52638.50		
Şans	Kadın	477	328.38	156639.50	4131.500	.756
	Erkek	176	323.25	56891.50		
Kadercilik Eğilimi	Kadın	477	337.18	160835.50	37119.500	.023
	Erkek	176	299.41	52695.50		

Tablo 7 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimi ölçeğinin Önceden Belirlenmişlik, Batıl İnanç alt boyutlarına ait puanları ve Kadercilik eğilimleri toplam puanları cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p < 0.05$). Kadın öğrencilerin Önceden Belirlenmişlik, Batıl İnanç ve Kadercilik eğilimleri toplam puanları erkek öğrencilere göre istatistiksel olarak daha yüksektir. Üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimi ölçeğinin Kişisel Kontrol ve Şans alt boyutlarına ait puanları cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$).

4.3.2 İkinci alt probleme ilişkin sonuçlar

“Üniversite öğrencilerinin kadercilik eğilimleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” alt probleminin analiz yöntemine karar verebilmek için yapılan normallik testi sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Üniversite Öğrencilerinin Kadercilik Eğilimlerinin Sınıf Düzeylerine Göre Normallik Testi Sonuçları

	Sınıf	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
		İstatistik	sd	P	İstatistik	sd	p
Önceden Belirlenmişlik	1.sınıf	.081	171	.009	.971	171	.001
	2.sınıf	.076	93	.200	.990	93	.706
	3.sınıf	.080	201	.004	.985	201	.029
	4.sınıf	.089	188	.001	.978	188	.004
Kişisel Kontrol	1.sınıf	.107	171	.000	.944	171	.000
	2.sınıf	.104	93	.015	.961	93	.007
	3.sınıf	.130	201	.000	.958	201	.000
	4.sınıf	.127	188	.000	.922	188	.000
Batıl İnanç	1.sınıf	.117	171	.000	.947	171	.000
	2.sınıf	.104	93	.015	.948	93	.001
	3.sınıf	.116	201	.000	.953	201	.000
	4.sınıf	.094	188	.000	.949	188	.000

Şans	1.sınıf	.073	171	.027	.985	171	.063
	2.sınıf	.132	93	.000	.976	93	.082
	3.sınıf	.068	201	.024	.982	201	.012
	4.sınıf	.103	188	.000	.978	188	.005
Kadercilik Eğilimi	1.sınıf	.078	171	.012	.970	171	.001
	2.sınıf	.048	93	.200	.992	93	.858
	3.sınıf	.058	201	.095	.987	201	.056
	4.sınıf	.075	188	.012	.985	188	.042

Tablo 8 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri toplam puanı ve alt boyutlarına ait puanlar sınıf düzeylerine göre normal dağılıma sahip olmadığı görülmektedir ($p < 0.05$). Üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilim düzeylerinin sınıf düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan parametrik olmayan analiz yöntemlerinden Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Sınıf	N	Sıra ort.	Ki-kare	p	Farklılık
Önceden Belirlenmişlik	1.sınıf	171	346.35	4.148	.246	
	2.sınıf	93	331.52			
	3.sınıf	201	327.89			
	4.sınıf	188	306.22			

Kişisel Kontrol	1.sınıf	171	297.63	14.008	.003	1.sınıf<3.sınıf
	2.sınıf	93	327.75			4.sınıf<3.sınıf
	3.sınıf	201	365.87			
	4.sınıf	188	311.79			
Batıl İnanç	1.sınıf	171	330.04	2.444	.485	
	2.sınıf	93	343.85			
	3.sınıf	201	332.29			
	4.sınıf	188	310.24			
Şans	1.sınıf	171	326.66	3.739	.291	
	2.sınıf	93	344.44			
	3.sınıf	201	338.28			
	4.sınıf	188	306.63			
Kadercilik Eğilimi	1.sınıf	171	334.04	6.199	.102	
	2.sınıf	93	339.14			
	3.sınıf	201	342.05			
	4.sınıf	188	298.50			

Tablo 9 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri ölçeğinin Kişisel Kontrol alt boyutuna ait puanları sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Bu farklılık 3. sınıf öğrencileri ile 1. ve 4. sınıf öğrencileri arasında olup, 3. sınıf öğrencilerinin kişisel kontrol alt boyutu puanları 1. ve 4. sınıf

öğrencilerin kişisel kontrol alt boyutu puanından daha yüksektir. Üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri ölçeğinin Önceden Belirlenmişlik, Batıl İnanç, Şans alt boyutları ve Kadercilik eğilimleri toplam puanları sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

4.3.3 Üçüncü alt probleme ilişkin sonuçlar

“Üniversite öğrencilerinin kadercilik eğilimleri öğrenim gördüğü bölüme göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” alt probleminin analiz yöntemine karar verebilmek için yapılan normallik testi sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Üniversite Öğrencilerinin Kadercilik Eğilimlerinin Öğrenim Görülen Bölüme Göre Normallik Testi Sonuçları

Bölüm	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	sd	P	İstatistik	sd	p
Önceden Belirlenmişlik						
Yabancı Diller Eğitimi	.154	46	.008	.931	46	.009
Okul Öncesi Eğitimi	.088	95	.069	.983	95	.267
Sınıf Eğitimi	.136	32	.140	.970	32	.491
Türkçe Eğitimi	.092	64	.200	.986	64	.664
Sosyal Bilgiler Eğitimi	.126	38	.133	.957	38	.149
Matematik Eğitimi	.164	23	.110	.942	23	.203
Fen Bilgisi Eğitimi	.119	66	.022	.975	66	.204
Rehberlik ve Psikolojik Danışma	.075	179	.016	.985	179	.057

Kişisel Kontrol	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	.146	46	.016	.935	46	.013
	Özel Eğitim	.112	64	.045	.952	64	.014
	Yabancı Diller Eğitimi	.149	46	.012	.855	46	.000
	Okul Öncesi Eğitimi	.140	95	.000	.949	95	.001
	Sınıf Eğitimi	.135	32	.147	.979	32	.783
	Türkçe Eğitimi	.156	64	.000	.881	64	.000
	Sosyal Bilgiler Eğitimi	.091	38	.200	.967	38	.312
	Matematik Eğitimi	.099	23	.200	.962	23	.511
	Fen Bilgisi Eğitimi	.082	66	.200	.972	66	.148
	Rehberlik ve Psikolojik Danışma	.133	179	.000	.940	179	.000
Batıl İnanç	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	.154	46	.008	.944	46	.028
	Özel Eğitim	.119	64	.026	.961	64	.041
	Yabancı Diller Eğitimi	.170	46	.002	.851	46	.000
	Okul Öncesi Eğitimi	.175	95	.000	.928	95	.000
	Sınıf Eğitimi	.108	32	.200	.966	32	.397
Türkçe Eğitimi	.114	64	.039	.925	64	.001	
Sosyal Bilgiler Eğitimi	.113	38	.200	.958	38	.169	

	Matematik Eğitimi	.106	23	.200	.964	23	.551
	Fen Bilgisi Eğitimi	.095	66	.200	.951	66	.012
	Rehberlik ve Psikolojik Danışma	.090	179	.001	.960	179	.000
	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	.111	46	.199	.934	46	.012
	Özel Eğitim	.128	64	.011	.917	64	.000
Şans	Yabancı Diller Eğitimi	.102	46	.200	.962	46	.142
	Okul Öncesi Eğitimi	.102	95	.016	.976	95	.072
	Sınıf Eğitimi	.145	32	.085	.948	32	.129
	Türkçe Eğitimi	.105	64	.078	.975	64	.222
	Sosyal Bilgiler Eğitimi	.110	38	.200	.981	38	.752
	Matematik Eğitimi	.191	23	.029	.919	23	.063
	Fen Bilgisi Eğitimi	.095	66	.200	.977	66	.249
	Rehberlik ve Psikolojik Danışma	.085	179	.003	.981	179	.017
	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	.158	46	.006	.934	46	.012
	Özel Eğitim	.094	64	.200	.974	64	.206
Kadercilik Eğilimi	Yabancı Diller Eğitimi	.098	46	.200	.980	46	.609
	Okul Öncesi Eğitimi	.049	95	.200	.991	95	.748

Sınıf Eğitimi	.107	32	.200	.967	32	.425
Türkçe Eğitimi	.085	64	.200	.973	64	.172
Sosyal Bilgiler Eğitimi	.129	38	.115	.967	38	.325
Matematik Eğitimi	.155	23	.162	.966	23	.591
Fen Bilgisi Eğitimi	.093	66	.200	.971	66	.127
Rehberlik ve Psikolojik Danışma	.058	179	.200	.988	179	.126
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	.144	46	.018	.934	46	.012
Özel Eğitim	.103	64	.091	.950	64	.012

Tablo 10 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri toplam puanı ve alt boyutlarına ait puanlar öğrenim gördükleri bölümlere göre normal dağılıma sahip olmadığı görülmektedir ($p < 0.05$). Üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilim düzeylerinin öğrenim gördükleri bölümlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan parametrik olmayan analiz yöntemlerinden Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11

Öğrenim Görülen Bölüme Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Bölüm	N	Sıra ort.	Ki-kare	p	Farklılık
Önceden Belirlenmişlik Yabancı Diller Eğitimi	46	363.70	25.266	.003	Özel Eğitim<Türkçe Eğitimi

Okul Öncesi Eğitimi	95	319.53			Özel Eğitim<Fen Bilgisi Eğitimi
Sınıf Eğitimi	32	318.05			Özel Eğitim< Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi
Türkçe Eğitimi	64	355.66			
Sosyal Bilgiler Eğitimi	38	313.04			
Matematik Eğitimi	23	343.43			
Fen Bilgisi Eğitimi	66	383.36			
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	179	312.31			
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	46	366.96			
Özel Eğitim	64	244.16			
Kişisel Kontrol Eğitimi	46	273.14	12.877	.168	
Yabancı Diller	46	273.14	12.877	.168	

	Okul Öncesi	95	317.60			
	Eğitimi					
	Sınıf Eğitimi	32	374.47			
	Türkçe	64	317.94			
	Eğitimi					
	Sosyal	38	372.74			
	Bilgiler					
	Eğitimi					
	Matematik	23	339.70			
	Eğitimi					
	Fen Bilgisi	66	296.62			
	Eğitimi					
	Rehberlik ve	179	342.22			
	Psikolojik					
	Danışmanlık					
	Bilgisayar ve	46	299.21			
	Öğretim					
	Teknolojileri					
	Eğitimi					
	Özel Eğitim	64	342.00			
Batıl İnanç	Yabancı Diller	46	252.16	23.758	.005	Yabancı Diller
	Eğitimi					Eğitimi<Sosyal Bilgiler
						Eğitimi
	Okul Öncesi	95	306.06			
	Eğitimi					

	Sınıf Eğitimi	32	392.14		
	Türkçe Eğitimi	64	296.74		
	Sosyal Bilgiler Eğitimi	38	391.61		
	Matematik Eğitimi	23	382.83		
	Fen Bilgisi Eğitimi	66	338.42		
	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	179	336.83		
	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	46	350.42		
	Özel Eğitim	64	295.03		
Şans	Yabancı Diller Eğitimi	46	278.67	10.140	.339
	Okul Öncesi Eğitimi	95	330.09		
	Sınıf Eğitimi	32	379.52		
	Türkçe Eğitimi	64	293.13		

	Sosyal Bilgiler Eğitimi	38	363.18		
	Matematik Eğitimi	23	359.85		
	Fen Bilgisi Eğitimi	66	319.26		
	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	179	325.97		
	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	46	337.74		
	Özel Eğitim	64	334.60		
Kadercilik Eğilimi	Yabancı Diller Eğitimi	46	292.26	14.537	.104
	Okul Öncesi Eğitimi	95	310.33		
	Sınıf Eğitimi	32	383.22		
	Türkçe Eğitimi	64	309.95		
	Sosyal Bilgiler Eğitimi	38	371.72		

Matematik Eğitimi	23	377.43
Fen Bilgisi Eğitimi	66	347.25
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	179	325.58
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	46	354.78
Özel Eğitim	64	284.09

Tablo 11 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri ölçeğinin Önceden Belirlenmişlik ve Batıl İnanç alt boyutlarına ait puanları öğrenim gördükleri bölümlere göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Bu farklılık Önceden Belirlenmişlik alt boyutu için Özel Eğitim-Türkçe Eğitimi; Özel Eğitim-Fen Bilgisi Eğitimi; Özel Eğitim-Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi bölümleri arasındadır. Özel Eğitim Bölümü öğrencilerinin Önceden Belirlenmişlik boyutu puanları Türkçe Eğitimi, Fen Bilgisi Eğitimi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi bölümü öğrencilerinin Önceden Belirlenmişlik boyutu puanlarından istatistiksel olarak daha düşüktür. Batıl İnanç alt boyutu için ise farklılık Yabancı Diller Eğitimi-Sosyal Bilgiler Eğitimi bölümleri arasında olup Sosyal Bilgiler Eğitimi bölümü öğrencilerinin Batıl İnanç alt boyutu puanları Yabancı Diller Eğitimi bölümü öğrencilerinin Batıl İnanç alt boyutu puanlarından daha yüksektir. Üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri ölçeğinin Kişisel Kontrol, Şans alt boyutları ve Kadercilik eğilimleri toplam puanları öğrenim gördükleri bölüme göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

4.3.4 Dördüncü alt probleme ilişkin sonuçlar

“Üniversite öğrencilerinin kadercilik eğilimleri tercih ettiği müzik türüne göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” alt probleminin analiz yöntemine karar verebilmek için yapılan normallik testi sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Üniversite Öğrencilerinin Kadercilik Eğilimlerinin Müzik Tercihlerine Göre Normallik Testi Sonuçları

		Kolmogorov-Smirnov		Shapiro-Wilk			
Müzik		İstatistik	sd	İstatistik	sd	İstatistik	sd
Önceden Belirlenmişlik	Klasik Batı	.109	22	.200	.975	22	.820
	Türk Sanat Müziği	.130	26	.200	.975	26	.750
	Rap	.072	61	.200	.979	61	.368
	Türk Halk Müziği	.130	38	.107	.958	38	.162
	Türkçe Pop	.068	165	.063	.988	165	.180
	Yabancı Pop	.116	43	.172	.962	43	.162
	Rock	.171	17	.200	.883	17	.036
	Arabesk-Fantezi	.093	38	.200	.966	38	.289
	Özgün Müzik	.068	47	.200	.984	47	.754
	Diğer	.116	122	.000	.970	122	.008
Kişisel Kontrol	Klasik Batı	.155	22	.181	.911	22	.051

	Türk Sanat Müziği	.159	26	.090	.912 26	.030
	Rap	.133	61	.009	.941 61	.005
	Türk Halk Müziği	.148	38	.036	.931 38	.022
	Türkçe Pop	.116	165	.000	.940 165	.000
	Yabancı Pop	.133	43	.053	.947 43	.045
	Rock	.135	17	.200	.942 17	.346
	Arabesk-Fantezi	.161	38	.014	.919 38	.009
	Özgün Müzik	.152	47	.009	.945 47	.029
	Diğer	.087	122	.024	.939 122	.000
Batıl İnanç	Klasik Batı	.243	22	.002	.854 22	.004
	Türk Sanat Müziği	.180	26	.030	.896 26	.013
	Rap	.105	61	.094	.961 61	.052
	Türk Halk Müziği	.104	38	.200	.951 38	.098
	Türkçe Pop	.079	165	.015	.972 165	.002
	Yabancı Pop	.183	43	.001	.930 43	.012
	Rock	.157	17	.200	.875 17	.026
	Arabesk-Fantezi	.156	38	.020	.917 38	.008
	Özgün Müzik	.108	47	.200	.936 47	.013

Şans	Diğer	.117	122	.000	.921	122	.000
	Klasik Batı	.124	22	.200	.967	22	.633
	Türk Sanat Müziği	.116	26	.200	.970	26	.615
	Rap	.144	61	.003	.964	61	.071
	Türk Halk Müziği	.120	38	.187	.973	38	.482
	Türkçe Pop	.085	165	.006	.981	165	.024
	Yabancı Pop	.120	43	.125	.970	43	.306
	Rock	.167	17	.200	.929	17	.210
	Arabesk-Fantezi	.116	38	.200	.974	38	.504
	Özgün Müzik	.145	47	.014	.961	47	.119
Kadercilik Eğilimi	Diğer	.083	122	.040	.979	122	.056
	Klasik Batı	.139	22	.200	.952	22	.339
	Türk Sanat Müziği	.118	26	.200	.970	26	.613
	Rap	.066	61	.200	.988	61	.820
	Türk Halk Müziği	.137	38	.068	.957	38	.149
	Türkçe Pop	.038	165	.200	.995	165	.879
	Yabancı Pop	.093	43	.200	.986	43	.856
	Rock	.157	17	.200	.932	17	.231

Arabesk-Fantezi	.111	38	.200	.938	38	.036
Özgün Müzik	.118	47	.101	.948	47	.037
Diğer	.069	122	.200	.986	122	.233

Tablo 12 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri alt boyutlarına ait puanlar tercih ettikleri müzik türüne göre normal dağılıma sahip olmadığı ($p<0.05$), üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri toplam puanlarının tercih ettikleri müzik türüne göre normal dağılıma sahip olduğu görülmektedir ($p>0.05$). Üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilim ölçeğine ait alt boyutlarının tercih ettikleri müzik türüne göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan parametrik olmayan analiz yöntemlerinden Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 13'te verilmiştir. Üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilim ölçeğine ait toplam puanlarının tercih ettikleri müzik türüne göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan parametrik yöntemlerden Tek Yönlü ANOVA analizi sonuçları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 13

Müzik Tercihlerine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Müzik Türü	N	Sıra ort.	Ki-kare	p	Farklılık
Önceden Belirlenmişlik	Klasik Batı	22	298.25	30.087	.000	Türkçe Pop>Rock
	Türk Sanat Müziği	26	224.81			Türkçe Pop>Özgün Müzik
	Rap	61	292.15			
	Türk Halk Müziği	38	331.49			
	Türkçe Pop	165	327.45			

	Yabancı Pop	43	322.29		
	Rock	17	194.03		
	Arabesk- Fantezi	38	266.83		
	Özgün Müzik	47	232.37		
	Diğer	122	269.17		
Kişisel Kontrol	Klasik Batı	22	266.86	4.229	.896
	Türk Sanat Müziği	26	252.92		
	Rap	61	279.22		
	Türk Halk Müziği	38	317.95		
	Türkçe Pop	165	295.28		
	Yabancı Pop	43	270.42		
	Rock	17	279.62		
	Arabesk- Fantezi	38	296.62		
	Özgün Müzik	47	302.65		
	Diğer	122	293.03		
Batıl İnanç	Klasik Batı	22	263.73	18.539	.029 Türkçe Pop>Türk Sanat Müziği

	Türk Sanat Müziği	26	244.15			Türkçe Pop>Yabancı Pop
	Rap	61	290.68			Türkçe Pop>Diğer Müzik
	Türk Halk Müziği	38	325.26			Türk Halk Müziği>Türk Sanat Müziği
	Türkçe Pop	165	326.93			Türk Halk Müziği>Yabancı Pop
	Yabancı Pop	43	259.44			Türk Halk Müziği>Diğer Müzik
	Rock	17	242.00			
	Arabesk-Fantezi	38	276.41			
	Özgün Müzik	47	294.00			
	Diğer	122	263.39			
Şans	Klasik Batı	22	249.34	12.983	.163	
	Türk Sanat Müziği	26	239.94			
	Rap	61	303.14			
	Türk Halk Müziği	38	314.41			
	Türkçe Pop	165	315.21			
	Yabancı Pop	43	277.92			

Rock	17	258.76
Arabesk- Fantezi	38	305.79
Özgün Müzik	47	250.87
Diğer	122	278.50

Tablo 13 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri ölçeğinin Önceden Belirlenmişlik alt boyutuna ait puanları müzik tercihlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Bu farklılık Türkçe Pop müzik tercih eden öğrenciler ile Rock Müzik, Özgün Müzik ve Diğer Müzik tercih eden öğrenciler arasında olup, Türkçe Pop müzik tercih eden öğrencilerin Önceden Belirlenmişlik alt boyutuna ait puanları Rock Müzik, Özgün Müzik ve Diğer Müzik tercih eden öğrencilerin Önceden Belirlenmişlik alt boyutuna ait puanlarından daha yüksektir. Üniversite öğrencilerinin Kadercilik eğilimi ölçeğinin Batıl İnanç alt boyutuna ait puanları müzik tercihlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Bu farklılıktan biri Türkçe Pop tercih eden öğrenciler ile Türk Sanat Müziği, Yabancı Pop ve Diğer Müzik tercih eden öğrenciler arasında olup; Türkçe Pop müzik tercih eden öğrencilerin Batıl İnanç alt boyutuna ait puanları Türk Sanat Müziği, Yabancı Pop ve Diğer Müzik tercih eden öğrencilerin Batıl İnanç alt boyutuna ait puanlarından daha yüksektir. Bir diğer farklılık Türk Halk Müziği tercih eden öğrenciler ile Türk Sanat Müziği, Yabancı Pop ve Diğer Müzik tercih eden öğrenciler arasında olup; Türk Halk Müziği tercih eden öğrencilerin Batıl İnanç alt boyutuna ait puanları Türk Sanat Müziği, Yabancı Pop ve Diğer Müzik tercih eden öğrencilerin Batıl İnanç alt boyutuna ait puanlarından daha yüksektir. Üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri ölçeğinin Kişisel Kontrol ve Şans alt boyutları müzik tercihlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

Tablo 14

Müzik Tercihlerine Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplararası	4504.050	9	500.450	3.249	.001
Gruplarıçi	87657.338	569	154.055		
Toplam	92161.389	578			

Tablo 14 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri toplam puanları müzik tercihlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p < 0.05$). Bu farklılık Türkçe Pop müzik tercih eden öğrenciler ile Diğer Müzik (Hepsi vb.) tercih eden öğrenciler arasında olup, Türkçe Pop müzik tercih eden öğrencilerin Kadercilik Eğilimleri Toplam puanları Diğer Müzik tercih eden öğrencilerin Kadercilik Eğilimleri Toplam puanlarından daha yüksektir.

4.3.5 Beşinci alt boyuta ilişkin sonuçlar

“Üniversite öğrencilerinin kadercilik eğilimleri yetiştiği aile türüne göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” alt probleminin analiz yöntemine karar verebilmek için yapılan normallik testi sonuçları Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15

Üniversite Öğrencilerinin Kadercilik Eğilimlerinin Yetiştirildikleri Aile Türüne Göre Normallik Testi Sonuçları

Aile	Kolmogorov-Smirnov		Shapiro-Wilk	
	İstatistik	Sd	İstatistik	Sd
	İstatistik	Sd	İstatistik	Sd

Önceden Belirlenmişlik	Çekirdek	.080	511	.000	.976	511	.000
	Geniş	.057	99	.200	.991	99	.732
	Diğer	.103	15	.200	.972	15	.885
Kişisel Kontrol	Çekirdek	.108	511	.000	.953	511	.000
	Geniş	.100	99	.016	.950	99	.001
	Diğer	.125	15	.200	.958	15	.661
Batıl İnanç	Çekirdek	.096	511	.000	.951	511	.000
	Geniş	.115	99	.002	.953	99	.001
	Diğer	.216	15	.058	.879	15	.046
Şans	Çekirdek	.076	511	.000	.985	511	.000
	Geniş	.100	99	.015	.981	99	.158
	Diğer	.194	15	.133	.958	15	.661
Kadercilik Eğilimi	Çekirdek	.059	511	.000	.984	511	.000
	Geniş	.047	99	.200	.994	99	.923
	Diğer	.137	15	.200	.976	15	.938

Tablo 15 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri alt boyutlarına ait puanları ile Kadercilik Eğilimleri toplam puanları yetiştirildikleri aile türüne göre normal dağılıma sahip olmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilim düzeylerinin yetiştirildikleri aile türüne göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan parametrik olmayan analiz yöntemlerinden Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16

Yetiştirilen Aile Türüne Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Aile Türü	N	Sıra ort.	Ki-kare	p
Önceden Belirlenmişlik	Çekirdek	511	315.53	4.974	.083
	Geniş	99	315.49		
	Diğer	15	210.40		
Kişisel Kontrol	Çekirdek	511	313.58	.222	.895
	Geniş	99	307.53		
	Diğer	15	329.40		
Batıl İnanç	Çekirdek	511	314.97	1.598	.450
	Geniş	99	311.55		
	Diğer	15	255.50		
Şans	Çekirdek	511	314.74	2.343	.310
	Geniş	99	314.64		
	Diğer	15	242.80		
Kadercilik Eğilimi	Çekirdek	511	316.66	4.534	.104
	Geniş	99	308.68		
	Diğer	15	216.73		

Tablo 16 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimi Ölçeğinin Önceden Belirlenmişlik, Kişisel Kontrol, Batıl İnanç ve Şans alt boyutları ile Kadercilik Eğilimleri toplam puanları yetiştirildikleri aile türüne göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın giriş kısmında da ifade edildiği gibi araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin sahip olduğu kadercilik eğilimi ile kişiler arası yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Aynı zamanda çalışmada üniversite öğrencilerinin kadercilik eğilimleri çeşitli değişkenler (cinsiyet, sınıf düzeyi, öğrenim görülen bölüm, tercih edilen müzik türü, yetişilen aile türü) açısından incelenmiştir. Problem cümlesi ve alt problemlerin değerlendirilmesi araştırmanın sonuçlarına ve ilgili alan yazına göre yapılmıştır.

5.1 Sonuç ve tartışma

5.1.1 Kadercilik eğilimi ve kişiler arası yeterliğe ilişkin sonuçlar

Araştırmanın temel amacı üniversite öğrencilerinin kadercilik eğilimi ile kişiler arası yeterliği arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimi Önceden Belirlenmişlik alt boyutu ile Kişiler Arası Yeterlik ölçeği Gücünü Ortaya Koyma alt boyutu puanları arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı ancak düşük bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$). Kadercilik Eğilimleri ölçeğinin Kişisel Kontrol alt boyutu ile Kişisel Yeterlik ölçeğinin Gücünü Ortaya Koyma ve Duygusal Destek Sağlama alt boyutları ve Kişisel Yeterlik ölçeği toplam puanları arasında negatif yönlü orta düzeyde, Kişisel Yeterlik ölçeğinin İlişki başlatma alt boyutu arasında negatif yönlü düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).

Kadercilik Eğilimi ölçeği alt boyutu Batıl İnanç ile Kişisel Yeterlik ölçeği alt boyutlarından Gücünü Ortaya Koyma, Çatışma Çözme ve Duygusal Destek Sağlama puanları ve Kişisel Yeterlik ölçeği toplam puanları arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı ancak düşük bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$). Kadercilik Eğilimi Şans alt boyutu puanı ile Kişiler Arası Yeterlik Çatışma Çözme alt boyutu puanı arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı ancak düşük bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$). Kadercilik Eğilimi ölçeği toplam puanı ile Kişiler Arası Yeterlik ölçeği alt boyutlarından İlişki Başlatma, Gücünü Ortaya Koyma, Çatışma Çözme, Duygusal Destek Sağlama puanları ve

Kişisel Yeterlik ölçeği toplam puanları arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı ancak düşük bir ilişki bulunmaktadır ($p < 0.05$).

Alan yazınında kadercilik eğilimi ile kişiler arası yeterlik arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Ancak kişiler arası yeterlik ile öznel iyi oluş (Diener ve Seligman, 2004; Segrin ve Taylor, 2007; Canbay, 2010; Baytemir, 2016), kişiler arası yeterlik ile çalışan kadınlarda evlilik doyumu (Habibova, 2019), sosyal yeterlik ile mutluluk (Argyle ve Lu, 1990; Lyubomirsky, King ve Diener, 2005) arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Aynı zamanda kadercilikle ilgili olarak olumsuz kader algısı ile kaygı (Kartopu, 2013) arasında pozitif yönlü; cebriyyeci kadercilik (her şeyin Tanrı tarafından belirlendiği inancı) ile psikolojik iyi oluş (Kilit, 2009), kadercilik eğilimi ile öz yeterlik (Omu ve Reynolds, 2014; Kaya ve Bozkur, 2017) arasında negatif yönlü ilişkiler tespit edilmiştir. Bu araştırmalardan hareketle kişiler arası yeterlik değişkeninin pozitif yönlü ilişkisi olan değişkenler ile kadercilik eğilimi değişkeninin negatif yönlü ilişkisi olduğu görülmüştür. Bu durum, bu çalışmadaki kadercilik eğilimi ve alt boyutları ile kişiler arası yeterlik ve alt boyutları arasındaki anlamlı ilişkilerin negatif yönlü olmasını destekler niteliktedir.

Araştırma sonuçları değerlendirildiğinde kadercilik eğilimi ile kişiler arası yeterlik arasında negatif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Bu doğrultuda kadercilik eğilimi arttıkça kişiler arası yeterliğin azaldığı söylenebilir. Aynı zamanda kadercilik eğilimi toplam puanı ve tüm alt boyutları puanlarının kişiler arası yeterliğin en az bir alt boyutu ile anlamlı ilişki içinde olduğu tespit edilmiştir. Bu ilişkilerin de tümünün negatif yönlü olduğu görülmüştür. Kişiler arası yeterlik ve her bir alt boyutu, bireyin diğer kişilerle olan ilişkisinde ortaya koyabildiği birtakım becerilerle ilgilidir. Yaşamında olup biten her şeyin daha önceden bir güç veya şans tarafından belirlendiği ve bu olan bitenler üzerinde kontrol gücünün olmadığına ilişkin inancı yüksek olan kişinin kişiler arası yeterliklerini geliştirme konusunda herhangi bir çaba göstermenin faydasız olduğunu düşünmesi normaldir. Çünkü bu inançtaki biri için ne yaparsa yapsın kontrol edebileceği şeyler sınırlıdır ve her şey olacağına varır. Bu nedenle kaderciliğe ilişkin eğilimin artması kişiler arası yeterliğin gelişmesine yönelik çabayı dolayısıyla kişiler arası yeterliği azaltacaktır.

Kişiler arası yeterlik kavramında uygunluk ve etkililik özellikleri yer almaktadır. Kişiler arası yeterliğin uygunluğu toplumsal kurallara aykırı olmayacak bir biçimde olmasını, etkililiği ise başarılı bir şekilde yerine getirilmesini ifade etmektedir (Spitzberg ve Cupach, 1979; Morreale Spitzberg ve Barge, 2007). Kişiler arası yeterliğin etkililik özelliğinin

kadercilik eğilimi inancındaki olaylara müdahale etmenin faydasız olması düşüncesi ile çeliştiğini söylemek mümkündür.

Kadercilik eğilimi ve alt boyutları ile kişiler arası yeterliğin en çok gücünü ortaya koyma alt boyutu arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Gücünü ortaya koyma bir kişinin düşüncelerini, duygularını, algılarını; kendini üste çıkarmadan ve karşısındakini küçümsemeden uygun bir biçimde ifade etmesi, hakkını savunmasıyla ilgilidir. Bu anlamda ilişki başlatma, kendini açma ve duygusal destek sağlama alt boyutları kişinin kendisini ifade edebilmesiyle ilgiliyken gücünü ortaya koyma boyutu bunu nasıl yaptığı ile ilgili olduğundan biraz daha fazla çaba gerektirebilir. Bu nedenle kadercilik eğilimi, kişisel kontrol eksikliği, önceden belirlenmişlik inancı ve batıl inancı yüksek kişilerin gücünü ortaya koymada yetersiz oldukları söylenebilir.

5.1.2 Kadercilik eğilimi ve cinsiyete ilişkin sonuçlar

Bu çalışmanın sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimi ölçeğinin Önceden Belirlenmişlik, Batıl İnanç alt boyutlarına ait puanları ve Kadercilik eğilimleri toplam puanları cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Kadın öğrencilerin Önceden Belirlenmişlik, Batıl İnanç ve Kadercilik eğilimleri toplam puanları erkek öğrencilere göre istatistiksel olarak daha yüksektir. Üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimi ölçeğinin Kişisel Kontrol ve Şans alt boyutlarına ait puanları cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Alan yazınındaki çalışmalarda (Şentürk, 2013; Kaya ve Bozkur, 2017; Uzuntarla ve Uzuntarla, 2019; Aydın ve Ceylan, 2020) kadınların erkeklere oranla daha fazla kaderci eğilime sahip oldukları tespit edilmiştir. Buna paralel olarak kadercilik eğiliminin alt boyutlarından olan batıl inançla ilgili yapılan çalışmalarda da bu çalışmaya benzer şekilde kadınların batıl inanç düzeylerinin erkelere oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır (Dağ, 1999; Arslan, 2004; Tunçel, 2014).

Kaderci inanışların çeşitlerine yönelik yapılan çalışmalardaki bulgular da bu çalışmadaki bulguları destekler niteliktedir. İnsanların kişisel kontrolünün olduğu ve her şeyin önceden belirlenmediği ile ilgili olan mütezile kader algısına erkeklerin kadınlara göre daha fazla sahip olduğu görülmüştür (Kilit, 2019). Karenoğulları (2019), lise öğrencileri ile yürüttüğü çalışmasında erkeklerde cebriye yani her şeyin önceden belirlendiğine ilişkin inancın daha yüksek olduğunu, kadınlarda ise belirli şeylerin önceden belirlendiği fakat insanın

fiilerinde özgür olduğu inancı olan ehlişünnet görüşünün daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Kartopu (2013)'nun erkeklerin hiç kaderci atıfta bulunmama ya da tamamen atıfta bulunmayı kadınlardan daha çok kullandığı, kadınların daha çok kısmi atıfta buldukları sonucuna ulaştığı çalışması da bu çalışmalara paralellik göstermektedir.

Din kavramı, psikolojik olarak başa çıkmakta zorlandığı olaylarla karşılaştığında insana bunların sebebini Tanrıya veya kadere yükleme imkânı sunar ve böylece psikolojik olarak olumlu bir katkı sağlar. Kadınların toplumsal rolleri ve günlük yaşamdaki izlenimlerin de etkisiyle kadınların erkeklerden daha dindar olmaya meyilli oldukları söylenebilmektedir (Beit Hallahmi ve Argyle, 1997; Yavuz, 2009; Cirhinlioğlu ve Ok, 2011; Yapıcı, 2012). Kadınların dindarlığa daha meyilli olmalarının kadercilik eğilimlerini artırdığı söylenebilir.

5.1.3 Kadercilik eğilimi ve sınıf düzeyine ilişkin sonuçlar

Üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri ölçeğinin Kişisel Kontrol alt boyutuna ait puanları sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Bu farklılık 3. sınıf öğrencileri ile 1. ve 4. sınıf öğrencileri arasında olup, 3. sınıf öğrencilerinin kişisel kontrol alt boyutu puanları 1. ve 4. sınıf öğrencilerin kişisel kontrol alt boyutu puanlarından daha yüksektir. Üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri ölçeğinin Önceden Belirlenmişlik, Batıl İnanç, Şans alt boyutları ve Kadercilik eğilimleri toplam puanları sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Alan yazını incelendiğinde; Eğitim Fakültesine yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılan araştırmalarda bireylerin eğitim durumları ile kaderci yaklaşımları arasında anlamlı farklılıklar olduğu ve eğitim seviyesi arttıkça kaderci yaklaşımların azaldığı görülmüştür (Aslantekin, Erdem, Aslan ve Göktaş, 2005; Savage, Dumas ve Stuard, 2013; Kilit, 2019; Aydın ve Ceylan, 2020). Sınıf düzeyi dikkate alındığında; sınıf düzeyi yükseldikçe felaketlerin alinyazısı olduğu, yaşanılması gereken bir kader olduğu anlayışından uzaklaşıldığı (Karenogulları, 2019); kadere kısmen atıf yapmanın arttığı görülmüştür (Kartopu, 2013). Bu durum eğitim seviyesi arttıkça sorgulama ve şüphenin de artmasıyla açıklanabilir.

Bu çalışmada kişisel kontrol eksikliği alt boyutunda anlamlı farklılıklar görülmüştür. Kişisel kontrol alt boyutunda puanlar 1., 2. ve 3. sınıfa kadar artış göstermiş fakat 4. sınıfta yeniden gerilemiştir. Diğer araştırmalara göre farklılaşan bu sonucun nedeni olarak

çalışmanın, diğerlerinden farklı bir örnekleme yapılmış olması düşünülebilir. Aynı zamanda çalışma eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerle yapıldığından 4. sınıf öğrencilerinin okulu bitirebilme, KPSS'den yüksek puan alarak atanabilme süreçlerinde kişisel çalışmalarının ve çabalarının farkına varmalarıyla olaylar üzerinde kişisel kontrolünün olduğu düşüncesinin artmış olabileceği söylenebilir.

Ayrıca eğitim görme düzeyinin artmasıyla birlikte kişinin hayatındaki belirsizlikler azalmakta, öz yeterliği artmakta ve kişi olayların nedenlerini daha çok içselleştirmekte ve kadercilik eğilimi düşmektedir (Orhan, 2018). Bu durum 4.sınıfla birlikte kişisel kontrol puanlarının azalmasını açıklayıcı niteliktedir.

5.1.4 Kadercilik eğilimi ve öğrenim görülen bölüme ilişkin sonuçlar

Üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri ölçeğinin Önceden Belirlenmişlik ve Batıl İnanç alt boyutlarına ait puanları öğrenim gördükleri bölüme göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Özel Eğitim Bölümü öğrencilerinin Önceden Belirlenmişlik boyutu puanları Türkçe Eğitimi, Fen Bilgisi Eğitimi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi bölümü öğrencilerinin Önceden Belirlenmişlik boyutu puanlarından istatistiksel olarak daha düşüktür. Batıl İnanç alt boyutu için ise Yabancı Diller Eğitimi-Sosyal Bilgiler Eğitimi bölümleri arasında olup Sosyal Bilgiler Eğitimi bölümü öğrencilerinin Batıl İnanç alt boyutu puanları Yabancı Diller Eğitimi bölümü öğrencilerinin Batıl İnanç alt boyutu puanlarından daha yüksektir. Üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri ölçeğinin Kişisel Kontrol, Şans alt boyutları ve Kadercilik eğilimleri toplam puanları öğrenim gördükleri bölüme göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Alan yazını incelendiğinde kadercilik eğilimine ilişkin eğitim fakültesi özelinde bir çalışma yapılmadığı bu nedenle de öğrenim görülen bölümle ilgili herhangi bir araştırmanın olmadığı görülmüştür. Kadercilik eğilimi kişinin; hayatın önceden belirlendiği, bu belirlenmede bir gücün etkili olduğu, ne yapılırsa yapılsın bu belirlemenin değiştirilemeyeceği, insanın kontrol gücünün olmadığına ilişkin inancıdır (Kasapoğlu, 2008). Dış denetim odağı ise kişinin hayatının ve hayatıyla ilgili denetimin kendisi dışında bir güçte olduğuna ilişkin inancıdır (Yeşilyaprak, 1990). Bu noktada kişinin kontrol gücünün olmaması ve olup bitenleri dış bir güce atfetmesi bakımından bu iki kavramın birbiriyle ilişkili olduğu söylenebilir. Denetim odağı ile öğrenim görülen bölüm arasında

anlamli bir iliskinin olmadigi arastirmalar mevcuttur (Arıcak, 1995; Yanılmaz, 1999; Şahin ve Küçüksüleymanoğlu, 2015). Literatürde Keleş (2010), öğretmen adayı olan yüksek lisans öğrencilerinin alan eğitimi ve bazı psikososyal değişkenlere göre denetim odağı eğilimleri ile öğrenme stilleri tercihlerini araştırdığı çalışmasında İngilizce öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin diğer bölümlere (sınıf öğretmenliği, felsefe-psikoloji ve rehberlik ve psikolojik danışma) göre daha dış denetim odaklı olduklarını tespit etmiştir.

Özel eğitim bölümünün önceden belirlenmişlik puanının diğer bölümlerden daha düşük olmasında bu bölümde öğrenim gören öğrencilerin çeşitli fiziksel, zihinsel ve öğrenme engeli olan öğrencilerle çalışacak olmaları ve bu alanda eğitim almaları etkili olabilir. Özellikle çevresel faktörlerin neden olduğu engeller ya da bu faktörlerin engelli birey için olumlu ya da olumsuz katkısının kişinin yaşamını değiştirmesi nedeniyle, kişide her şeyin önceden belirlenmediği inancı kuvvetlenebilir. Engelli bireyler ve çevresinin çabalarının süreçte etkili olduğu düşüncesi de hiçbir şeyin değiştirilemez olduğu düşüncesi ile çelişmektedir.

Batıl inançlar toplumun ortak bir tasarımıdır ve nesilden nesle aktarılır. Batıl inançların oluşumunda sosyal yapı oldukça etkilidir. Bir toplumun aile yapısı, din, siyaset, ekonomi gibi öğeleri batıl inançların oluşumunda rol oynamaktadır (Arslan, 2004). Bu durum sosyal bilgiler eğitimi bölümünün yaşamın insani ve toplumsal yönlerini inceleyen, Türk toplum yapısıyla ilişkili bir bölüm olması nedeniyle farklı bir kültürün dil eğitiminin olduğu, Amerikan edebiyatı, İngiliz edebiyatı gibi farklı kültürlerin eğitimine ilişkin derslerin görüldüğü yabancı diller eğitimi bölümünden batıl inanç olarak daha yüksek puan almasını açıklar niteliktedir.

5.1.5 Kadercilik eğilimi ve tercih edilen müzik türüne ilişkin sonuçlar

Üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri ölçeğinin Önceden Belirlenmişlik ve Batıl İnanç boyutlarına ait puanları müzik tercihlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Türkçe Pop müzik tercih eden öğrencilerin Önceden Belirlenmişlik boyutuna ait puanları Rock Müzik, Özgün Müzik ve Diğer Müzik tercih eden öğrencilerin Önceden Belirlenmişlik boyutuna ait puanlarından daha yüksektir. Türkçe Pop müzik tercih eden öğrencilerin Batıl İnanç boyutuna ait puanları Türk Sanat Müziği, Yabancı Pop ve Diğer Müzik tercih eden öğrencilerin Batıl İnanç boyutuna ait puanlarından daha yüksektir. Türk Halk Müziği tercih eden öğrencilerin Batıl İnanç alt boyutuna ait puanları

Türk Sanat Müziği, Yabancı Pop ve Diğer Müzik tercih eden öğrencilerin Batıl İnanç alt boyutuna ait puanlarından daha yüksektir. Üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri ölçeğinin Kişisel Kontrol ve Şans alt boyutları müzik tercihlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri toplam puanları müzik tercihlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Türkçe Pop müzik tercih eden öğrencilerin Kadercilik Eğilimleri Toplam puanları Diğer Müzik tercih eden öğrencilerin Kadercilik Eğilimleri Toplam puanlarından daha yüksektir.

Alan yazını incelendiğinde müzik tercihleri ile muhafazakârlık arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Muhafazakâr kişilerin dinlediği müzik türleri, muhafazakâr olmayan kişilerin dinlediği müzik türünden farklıdır ve muhafazakârların kendi içinde dinlediği müzik türleri birbiriyle benzerlik göstermektedir (Glasgow, Cartier ve Wilson, 1985). Müzik tarzı, etnik köken, yaş, cinsiyet, müzik eğitimi, kültürler arası hoşgörü ve Malezyalı öğrencilerin müzik tercihleri arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırmada her etnik grubun kendi kültürüne ilişkin müzik türlerini diğerlerine oranla daha yüksek düzeyde tercih ettikleri saptanmıştır (Shah, 2006). Bu durumda toplumsal yapının müzik tercihini etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir. Bu çalışmanın Türkiye’de yapılmış olması nedeniyle kişilerin müzik tercihlerinde Türk toplumunun etkisini görmek mümkündür. Türkçe pop müzik türünün en çok tercih edilen tür olması ve anlamlı ilişkiler sunması bu durumla ilişkilendirilebilir.

Bir toplumun coğrafi ve kültürel özellikleri, değerleri bireylerin hayata ilişkin algılarını ve inançlarını önemli ölçüde etkilemektedir ve kadercilik inancı da bundan etkilenmektedir. Örneğin; düşük sosyoekonomik düzeyde bulunan kişilerin arabesk kültürüne daha fazla sahip olduğu ve bu arabesk kültürde kaderci söylemlerin oldukça yoğun olduğu görülmektedir (Erşanlı, 2012). Bu kültürdeki söylemler genel anlamda hayatın zorlukları karşısında kendi sorumluluğunu tamamen göz ardı ederek yaşadığı her şeyin Allah tarafından belirlendiği ve buna karşı koyamayacakları için teslim olmaları şeklindedir (Öge, 2014).

Bu çalışmada Önceden Belirlenmişlik, Batıl İnanç alt boyutları ile genel Kadercilik eğiliminde Türkçe Pop müzik dinleyenlerin diğer müzik türlerinden anlamlı yüksek puanlar almasının toplumsal ve kültürel etkilerden kaynaklandığı söylenebilir. Müzik de toplumun bir değeri olarak inançlardan etkilenmektedir. Dine inanmanın yüksek olduğu bir

toplumda o toplumun kültürel müziği de bu durumdan etkilenebilir ve inançlı kişiler bu müzik türünü kendilerine yakın görebilirler. Aynı zamanda pop müziğin güncel, değişken ve gelip geçici oluşu kadercilik eğilimi ile paralellik gösterebilir. Her şeyin önceden belirlendiğini ve müdahale edemeyeceğini düşünen kişi, kendisine uygun olan müziği sorgulamak ve kendisine bir tarz oluşturmak yerine o anda hangi müzik türü popüler ise o müziği dinlemeye meyilli olabilir.

Rock müzik dinleyenlerin olaylara geniş açıdan bakabilme ve özgürlüğü savunma gibi özellikleri bulunmaktadır (Erdal ve Ok, 2012). Benzer şekilde özgün müzik de siyasi ve toplumsal içerikli evrenselliğin vurgulandığı protest bir türdür (Dönmez, 2016). Pop müzik kavramı ise popüler müziğin içerisinde daha güncel, eğlenceye dönük ama daha geçici, sosyal ve kültürel etkenlere bağlı bir kavramdır (Çiftçi, 2010). Özgürlüğün ve evrenselliğin vurgulandığı bir müzik türü olan rock müzik ve özgün müziği tercih eden kişilerin; kişinin davranışlarında özgür olmadığı ve her şeyin önceden belirlendiği bir inanca sahip olamayacağı daha olasıdır. Bu durum kadercilik eğiliminde önceden belirlenmişlik alt boyutunda rock ve özgün müzik dinleyenlerin Türkçe pop dinleyenlere oranla daha düşük puana sahip olmasını açıklayabilir.

Batıl inanç, bireyin davranışlarında etkili olan toplumsal birtakım inançlardır. Batıl inançlar, kültürden kültüre değişmekle birlikte kültürü etkiler ve kültürden etkilenir (Özgüven, 2013). Kültürün önemli bileşenlerinden biri de müziktir. Özellikle halk müziğinin kültürün birçok değerini yansıttığı görülmektedir. Türk Halk Müziği'nin, tanımına bakıldığında halkın duygu, düşünce ve yaşantılarını ifade ettiği, nesilden nesile aktarılan, her ulusun kendi değer ve geleneklerini yansıtan bir müzik türü olduğu söylenebilmektedir (Ergün, 1990; Kınık, 2011; Toptaş ve Güler, 2016; Turhan ve Kova, 2016). Baht, talih gibi anlamlarda kullanılan felek kavramı Türk Halk müziğinin bir parçası olan türkülerde karşımıza çıkabilmektedir (Şen, 2017). Halk müziği sanatsal bir çabadan uzak, kurallara uyma kaygısı gütmeksizin tamamen içten gelen duygularla oluşturulmaktadır. Sanat müziğinde ise en başta kurallara uygun sanatsal bir eser oluşturma söz konusudur (Ergün, 1990; Kınık,2011; Pelikoğlu, 2011). Halk müziğinin sanat müziği ve yabancı pop müziğe göre daha kültüre bağlı olması, kültürden etkilenen batıl inançla paralellik göstermektedir. Bu durum batıl inanç düzeyi yüksek kişilerin Türk Halk Müziği ve Türk kültürüne ait olan Türkçe pop müziği daha fazla tercih etmelerini açıklayıcı olabilir.

Bu araştırma sonuçlarına bakıldığında tercih edilen müzik türü olarak Türkçe popu seçenler örneklemin %25'ini oluşturmaktadır. Güteryüz ve Gençdoğan (2010)'ın çalışması da pop müziği en çok öğrencilerin tercih ettiği bulgusuyla bu çalışmanın sonucunu desteklemektedir. Bu durum Türkçe pop müziği tercih edenlerle ilgili anlamlı ilişkilerin diğer müzik türlerini tercih edenlerden daha fazla olmasını açıklayıcı olabilir.

5.1.6 Kadercilik eğilimi ve yetişilen aile türüne ilişkin sonuçlar

Üniversite öğrencilerinin Kadercilik Eğilimleri toplam puanları yetiştirildikleri aile türüne göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. Alan yazını incelendiğinde de yetişilen aile türü ile kaderciliğe ilişkin yapılan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Kadercilik eğiliminde yetişilen aile türü dışında başka alanlardaki değişkenlerin ilişkili olabileceği söylenebilir.

5.2. Öneriler

5.2.1 Araştırmanın sonuçlarına dayalı öneriler

Bu araştırmanın sonucunda kişisel kontrol eksikliği kadercilik eğilimine sahip üniversite öğrencilerinin duygusal destek sağlama, gücünü ortaya koyma ve kişiler arası yeterlik becerilerinin düşük olduğu bulunmuştur. Kişiler arası ilişkiler ve yeterliklere ilişkin yapılan araştırmalarda atılganlık eğitimlerinin kişiler arası ilişkileri ve yeterlikleri geliştirdiği yönünde bir sonuca ulaşılmıştır (Dönmez, 2007; Ekinci ve Türkleş, 2008; Güneş, Arslan ve Eliüşük, 2014; Demirelli, 2019). Aynı şekilde akran yardımcılığı ve akran eğitimleri projelerinin de problem çözme becerilerine ve olumlu sosyal beceriler geliştirmeye katkısı olduğu tespit edilmiştir (Zincir, Erten, Seviğ ve Özkan, 2014; Taşkın, 2019). Bu bağlamda üniversitelerde kişiler arası ilişkiler, sosyal beceriler veya atılganlıkla ilgili bir ders ya da kişiler arası yeterlik anlamında yetersizliği tespit edilen öğrencilere yönelik proje çalışması düzenlenebilir. Özellikle akran yardımcılığının da etkili olduğu projeler öğrencilerin kişiler arası yeterliklerini artırarak kadercilik eğiliminin olumsuz etkilerini azaltabilir. İnsan ilişkileri ve iletişim dersi içeriği kişiler arası yeterlikleri artıracak ve daha uygulamaya dönük olacak biçimde yeniden şekillendirilebilir. Araştırma sonuçlarında 1.sınıftan 4.sınıfa kadar kadercilik eğiliminin artış gösterdiği, 4.sınıfta yeniden azaldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle bu dersin özellikle üniversitenin ilk yıllarında yer alması daha yararlı olabilir.

Üniversite öğrencilerinin ilgi alanları belirlenerek sosyal aktivitelerin artırılması ve çeşitlendirilmesi kişiler arası yeterlik düzeyini artırarak kadercilik eğilimi düzeylerini azaltabilir. Özellikle batıl inanç düzeyinin yüksek olduğu Sosyal Bilgiler Eğitimi bölümüne ve kadercilik eğilimleri erkeklere göre daha yüksek olan kadınlara yönelik aktiviteler faydalı olabilir.

Türkçe pop müziği tercih eden kişilerin her şeyin önceden belirlendiği için değiştirilemeyeceğine ilişkin inançlarının ve kadercilik eğilimlerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçtan yola çıkarak müzik türünün insanların kadercilik eğiliminde etkili olduğu söylenebilir. Bu durum müziğin oluşturulmasını da önemli kılmaktadır. Özellikle müzik üreten sanatçıların, ürettiği eserlerin sadece popüler olmasına çabalamamaları bunun yanında toplumu etkileme, yönlendirme konusunda da sorumluluk sahibi olduklarının farkında olmaları önemlidir.

Kaderciliğin dini boyutu da düşünülecek olursa dinin doğru bir şekilde algılanmasının ve öğrenilmesinin de önemli olduğu söylenebilir. Din ve inanışlarla ilgili verilen veya verilecek eğitimlerin özellikle kadercilik konusuna yönelik daha doğru bilgilerle genişletilmesi ve insanlara psikolojik olarak da olumlu katkı sağlayacak şekilde düzenlenmesi faydalı olabilir.

Psikolojik olarak yardım sunan psikoloji, rehberlik ve psikolojik danışma gibi uzmanlık alanları yardım sunarken özellikle kişiler arası ilişkilerinde problem yaşayan danışanların kadercilik eğilimleri üzerinde çalışabilir ve Bilişsel Davranışçı Terapi ve Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi gibi terapi kuramları kullanılarak mantık dışı inançlar veya otomatik düşünceler üzerinde çalışılabilir.

5.2.2 Gelecek araştırmalar için öneriler

Bu araştırma Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Farklı illerde, farklı üniversitelerde, farklı fakültelerdeki öğrencilerle birlikte çalışma yapılarak araştırmanın kapsamı genişletilebilir. Üniversite öğrencileri ile yapılan bu çalışma farklı örneklem seçilerek farklı çalışma gruplarıyla (yetişkinler, lise öğrencileri vb.) tekrarlanabilir.

Üniversite öğrencilerine yönelik kadercilik eğilimi ve kişiler arası yeterlik değişkenleri ile daha fazla araştırma yapılarak daha gelişmiş sonuçlar elde edilebilir.

Bu araştırmada cinsiyet, sınıf düzeyi, öğrenim görülen bölüm, tercih edilen müzik türü ve yetişilen aile türü değişkenlerine yer verilmiştir. Daha sonra yapılacak araştırmalarda daha farklı değişkenlere (yaş, algılanan sosyoekonomik düzey vb.) yer verilerek araştırma derinleştirilebilir. Bu araştırmada kadercilik eğilimi değişkeni ile demografik değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu ilişkilere yönelik geniş ve ayrıntılı bilgi elde edilebilmesi için her bir değişkenle ilgili farklı çalışmalar yapılabilir.

Özellikle sınıf düzeyinde elde edilen sonuçlara yönelik olarak, kadercilik eğilimi gelişim psikolojisi açısından ele alınarak boylamsal ve nitel çalışmalar yapılabilir. Böylece daha anlamlı ve derin sonuçlar elde edilebilir.

KAYNAKLAR

- Acar, N. V. (2010). *İnsan ilişkileri iletişim*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Adler A. (2010). *İnsanı tanıma sanatı*. (Çev. K. Şipal). İstanbul: Say Yayınları.
- Ağlamaz, T. (2006). *Lise öğrencilerinin saldırganlık puanlarının kendini açma davranışı, okul türü, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba öğrenim düzeyi ve ailenin aylık gelir düzeyi açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 187609).
- Ajdukiewicz, K. (1994). *Felsefeye giriş temel kavramlar ve kuramlar*. (Çev. A. Cevizci). İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Akkök, F. (1999). *İlköğretimde sosyal becerilerin geliştirilmesi öğretmen el kitabı*. İstanbul: Özgür yayınları.
- Argyle, M. ve Lu, L. (1990). Happiness and social skills. *Personality and Individual differences*, 11(12), 1255-1261.
- Arıca, O. T. (1995). *Üniversite öğrencilerinde saldırganlık, benlik saygısı ve denetim odağı ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 42279).
- Arslan, M. (2004). Kişilerin batıl inanç kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(6), 9-34.
- Aslantekin, F., Erdem, R., Aslan, G. ve Göktaş, B. (2005). Hastane çalışanlarının toplumsal kültürel özellikleri. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 8(2), 149-164.
- Aydın, A. ve Ceylan, G. (2020). Orman ürünleri sanayi çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliğine kadereci bakış açılarının tespit edilmesine yönelik bir alan araştırması. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 8(1), 1033-1041.
- Aydın, C. (2019). Kader inancının savunma mekanizması ve dini başa çıkma kavramları açısından değerlendirilmesi. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(35), 101-122.
- Bacanlı, H. (1999). *Sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Batman, E. (2008). *Yaşamın zorluklarıyla başa çıkmada kader inancının rolü* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 230576).

- Baytemir, K. (2016). Ergenlikte ebeveyn ve akrana bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi keşfetmek için yeterliliğin aracılığı. *Eğitim ve Bilim*, 41(186).
- Beeken, R.J., Simon, A.E., Wagner, C., Whitaker, K.L. ve Wardle, J. (2011). Cancer fatalism: deterring early presentation and increasing social inequalities?. *Cancer Epidemiology and Prevention Biomarkers*, 20(10), 2127-2131.
- Beit-Hallahmi, B. ve Argyle, M. (1997). *The psychology of religious behaviour, belief and experience*. Routledge: London and New York.
- Buhrmester, D., Furman, W., Wittenberg, W.T., ve Reis, H.T. (1988). Five domains of interpersonal competence in peer relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55(6), 991-1008.
- Buhrmester, D. (1990). Intimacy of friendship, interpersonal competence, and adjustment during preadolescence and adolescence. *Child development*, 61(4), 1101-1111.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. (Çev. İ. D. Erguvan Sarioğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: istatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Canbay, H. (2010). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 278478).
- Cihangir, M. (2018). Çatışmaları aşarak dönüştürmek çatışma çözümüne giriş. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 1(1), 53-56.
- Cirhinlioğlu F. G. ve Ok Ü. (2011). Kadınlar mı yoksa erkekler mi daha dindar?. *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken*, 3(1), 121-141.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma kuram ve uygulamaları*. (Çev. T. Ergene). Ankara: Mentis Yayıncılık
- Coşkun, S. P. (2019). *Yoksul kadınlarda meme kanseri korkusu ve kadercilik algısının erken tanı davranışlarına etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 563367).
- Cüceloğlu, D.(1994). *İnsan ve davranışı*. 5. Basım, İstanbul: Remzi Kitapevi.

- Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan ve davranışı: psikolojinin temel kavramları*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çarkoğlu, A. ve Kalaycıoğlu, E. (2009). *Türkiye’de dindarlık: uluslararası bir karşılaştırma*. Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi. http://research.sabanciuniv.edu/13119/1/Rapor_Kamu-dindarl%C4%B1k.pdf. adresinden elde edildi.
- Çelik, H. (2015). Kur’an’da kader inancı. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(2), 11-46.
- Çevikbaş, S. (2010). Nietzsche ve nihilizm kalkanına yaşamın yadsınmasını kazımış olan bir felsefe. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 25-40.
- Çiçekler, A. (2019). Isaac Barrow’un kaleminden Türklerde batıl inançlar/hurafeler/halk inanışları. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 20(20), 165-188.
- Çiftçi, E. (2010). Popular culture, populer music and music education. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 149-161.
- Dağ, İ. (1999). The relationships among paranormal beliefs, locus of control and psychopathology in a Turkish college sample. *Personality and Individual Differences*, 26(4), 723-737.
- Demirelli, M. A. (2019). *Atılganlık eğitiminin ortaokul öğrencilerinin sosyal duygusal öğrenme becerilerine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 553814).
- Diener, E. ve Seligman, M. E. P. (2004). Beyond money toward an economy of well-being. *Psychological Science in the Public Interest*, 5(1). 1-31.
- Dinçer, M. (2005). *Kişilerarası iletişimde sorun çözücü bir iletişim becerisi olarak atılganlık*. D. Gürüz (Ed.), Temel A. İletişime Yeni Yaklaşımlar. Nobel Basımevi: İzmir.
- Dinçyürek, S., Çağlar, M. ve Birol, C. (2010). Atılganlık ve denetim odağı düzeyi: gelecek nesillere etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(39), 142-150.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2014). *Türkiye’de dini hayat araştırması*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.

- Doksat, M.K., Gönen, B., Beşkardeş, F. (2004). Harry Stack Sullivan. *Yeni Symposium Journal*, 42(3), 126-130.
- Dönmez, M. M. (2007). *Meslek lisesi öğrencilerinin atılganlık düzeylerine göre yaşam doyumu ve duyguları ifade etme eğilimlerinin karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 234219).
- Dönmez, B. (2016). Türkiye’de altmış sekiz kuşağı dünya algısının popüler müziğe yansması. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 2(1) , 45-75.
- Ekinci, M. ve Türkleş, S. (2008). Atılganlık eğitiminin hemşirelik öğrencilerinin atılganlık düzeylerine etkisi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 24(2), 77-90.
- Erdal, B. ve Ok, Ü. (2012). Müzik tercihinde inanç biçimlerinin rolü. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(3), 59-74.
- Ergün, E. (1990). Türkiye’de sosyal ve kültürel bütünleşme faktörlerinden halk müziğinin önemi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1 (7), 30-35.
- Erşanlı, B. (2012). Bir alt kültür yansması olarak arabesk video müzik klipleri dilinin incelenmesi. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 117-123.
- Frankl, V. E. (2009). *İnsanın anlam arayışı*. İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- Geçtan, E. (1988). *Psikanaliz ve sonrası*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Glasgow, M. R., Cartier, A. M. ve Wilson, G. D. (1985). Conservatism, sensation-seeking and music preferences. *Personality and Individual Differences*, 6(3), 395-396.
- Goleman, D. (1998). *Duygusal zekâ neden IQ’dan daha önemlidir?* (Çev. B. Seçkin Yüksel). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gordon, T. (2013). *Etkili öğretmenlik eğitimi*. (Çev. S. Karakale). İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Güleryüz, Ş. ve Gençdoğan, B. (2010). Türk halk müziği dinleyici profilinin incelenmesi Erzurum il örneği. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0 (13), 373-379.
- Gültekin, F. (2001). Lise öğrencilerinin kendini açma davranışlarının kimlik gelişimleri açısından incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 1(14), 231-241.

- Gülüş, İ. (2016). Batıl inançların iletişimsel işlevi ve medyadaki yansımaları: kuramsal yaklaşım ve alan araştırmaları ışığında batıl inanç ve iletişim karakteristiği üzerine bir inceleme. *Atatürk İletişim Dergisi*, (10), 111-136.
- Güneş, F., Arslan, C. ve Eliüşük, A. (2014). Atılganlık eğitiminin üniversite öğrencilerinin kişiler arası problem çözme, algılanan sosyal destek ve atılganlık düzeyleri üzerine etkisi. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 3(1) , 456-474.
- Habibova, G. (2019). *Çalışan kadınlarda evlilik doyumunun yordayıcısı olarak kişilerarası yeterlik ve iş-aile çatışmasını yönetme öz-yeterliği* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 585952).
- Hansen, D. J., Nangle, D. W., ve Meyer, K. A. (1998). Enhancing the effectiveness of social skills interventions with adolescents. *Education and Treatment of Children*, 489-513.
- Heider, F. (2013). *The psychology of interpersonal relations*. London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Hops, H. (1983). Children's social competence and skills: Current research practices and future directions. *Behavior Therapy*, 14, 3-18.
- İmamoğlu, S. (2008). *Genç yetişkinlikte kişilerarası ilişkilerin cinsiyet, cinsiyet rolleri ve yalnızlık algısı açısından incelenmesi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 219962).
- James, W. H. (1957). Internal versus external control of reinforcement as a basic variable in learning theory (Doctoral dissertation). The Ohio State University, USA.
- James, W. H. ve Rotter, J. B. (1958). Partial and 100% reinforcement under chance and skill conditions. *Journal of Experimental Psychology*, 55(5), 397-403.
- Johnson, D. W. ve Johnson, R. T. (1996a). Conflict resolution and peer mediation programs in elementary and secondary schools: A review of research. *Review of Educational Research*, 66(4), 459-506.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1996b). Cooperation and the use of technology. *Handbook of research for educational communications and technology. A project of the Association for Educational Communications and Technology*, 1017-1044.
- Kam, F. Ö. (2003). *Dini felsefi sohbetler*. Ankara: Diyanet İşleri Bakanlığı Yayınları.

- Kandemir, Y. (2006). *Kader inancının psikoterapik açıdan fonksiyonu* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 186612).
- Karenoğulları, T. (2019). *Lise öğrencilerinin kaderle ilgili kavramlara yükledikleri anlamlar (Hatay-İskenderun örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 546310).
- Kartopu, S. (2013). Kaygının kader algıları ile ilişkisi (Kahramanmaraş örneği). *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(3), 238-260.
- Kasapoğlu, A. (2008). Kur'an açısından fatalizm-inkârcıların bir tutumu olarak kadercilik. *Hikmet Yurdu*, 1(1), 87-107.
- Kaya, A. (Ed.) (2011a). *Kişilerarası ilişkiler ve etkili iletişim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kaya, A. (Ed.) (2011b). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kaya, A. ve Bozkur, B. (2015). Kadercilik eğilimi ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 935-946.
- Kaya, A. ve Bozkur, B. (2017). Kadercilik eğilimi ile özyeterlik inancı ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(1), 124-145.
- Kaya, Z. ve Karaca, R. (2018). Ergenlerin atılganlık ve sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 1490-1516.
- Kazanç, F. K. (2007). İslam kelimasında insan fiilleri bağlamında kader anlayışı. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 7(1), 125-212.
- Keleş, D. (2010). *Öğretmen adaylarının alan eğitimi ve bazı psikososyal değişkenlere göre denetim odağı eğilimleri ile öğrenme stilleri tercihleri* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 286644).
- Kınık, M. (2011). Bir iletişim aracı olarak Türk halk müziği ve türküler. *Erciyes İletişim Dergisi*, 2(1).
- Kilit, N. N. (2019). *Kader algısı-psikolojik iyi oluş ilişkisi üzerine bir araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 536901).
- Lyubomirsky, S., King, L. ve Diener, E. (2005). The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success?. *Psychological Bulletin*, 131(6), 803.

- Macit, M. (2014). *Boyun eğme-başa çıkma sarkacında kadercilik sosyal psikolojik bir yaklaşım*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396..
- Maslow, A. (2001). *İnsan olmanın psikolojisi*. (Çev. O. Gündüz). İstanbul: Kuraldışı Yayıncılık.
- Mayo, R.M., Ureda, J.R. ve Parker, V.G. (2001). Importance of fatalism in understanding mammography screening in rural elderly women. *Journal of Women & Aging*, 13(1), 57-72.
- Miller, P. H. (2017). *Gelişim psikolojisi kuramları*. (Çev. Z. Gültekin). Ankara: İmge Kitapevi.
- Morreale, S. P., Spitzberg, B. H. ve Barge, J. K. (2007). *Human communication: Motivation, knowledge, and skills*. Belmont, CA: Thomson Wadsworth.
- Myers, D. G. (1999). *Close relationships and quality of life*. D. Kahneman, E. Diener ve N. Schwartz (Ed.). Well-being: The foundations of hedonic psychology içinde (s. 374-391). New York: Russell Sage Foundation.
- Namlı, A. (2018). Kur'an'ın ışığında kader konusuna bakış. *UMDE Dini Tetkikler Dergisi*, 1(1), 65-87.
- Omu, O. ve Reynolds, F. (2014). Religious faith and self-efficacy among stroke patients in Kuwait: health professionals' views. *Disability & Rehabilitation*, 36(18), 1529-1535.
- Orhan, K. (2017). Validity and reliability study of fatality tendency scale. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*. 2(2), 83-102.
- Orhan, K. (2018). Fatality fire of the unemployment hills: fatality tendency and job search tools. *Sosyoekonomi*, 26(38), 171-189.
- Öge, S. (2014). Arabesk kader algısı: Orhan Gencebay örneği. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 41, 47-76.
- Ögenler, O ve Yapıcı, G. (2011). Üniversite öğrencilerinde batıl inanışlar. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 72-72.

- Önalın, F. A. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1), 39-58.
- Özgüven, N. (2013). Batıl inançların yenilikçilikteki rolünün analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27(3), 111-124.
- Pelikoğlu, M . (2011). Türk müziğinde terminoloji sorunu: geleneksel Türk Halk Müziği ve geleneksel Türk Sanat Müziğine yansımaları. *Sanat Dergisi*, 0 (18), 81-89.
- Phares, E. J. (1957). Expectancy changes in skill and chance situations. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 54(3), 339–342.
- Phares, E. J. (1962). Perceptual threshold decrements as a function of skill and chance expectancies. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 53(2), 399–407.
- Powe, B. D. (1995). Cancer fatalism among elderly *Caucasians and African Americans*. In *Oncology Nursing Forum*, 22(9), 1355-1359.
- Powe, B. D., ve Finnie, R. (2003). Cancer fatalism: the state of the science. *Cancer Nursing*, 26(6), 454-467.
- Plutchik, R. (1997). *The circumplex as a general model of the structure of emotions and personality*. Plutchik, R. ve Conte, R. H. (Ed.), *Circumplex models of personality and emotions USA: American Psychological Association Press*.
- Rahim, M. A. ve Bonoma, V. T. (1979). Managing organizational conflict: A model for diagnosis and intervention. *Psychological Reports*, 44, 1323-1344.
- Sağıroğlu, Y. (2012). Duygu paylaşımında davranış göstergesi olan “sarılma-kucaklaşma” eyleminin televizyon reklamlarında kullanımı ve bir çözümleme örneği: “Turkcell Hayat Paylaşınca Güzel” reklam filmi. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 2(1), 30-45 .
- Savage, M., Dumas, A. ve Stuart, S. A. (2013). Fatalism and short-termism as cultural barriers to cardiac rehabilitation among underprivileged men. *Sociology of Health ve Illnes*, 35 (8), 1211–1226.
- Segrin, C. ve Taylor, M. (2007). Positive interpersonal relationships mediate the association between social skills and psychological well-being. *Personality and Individual Differences*, 43(4), 637-646.

- Selvi, A. (2019). *Yakınında meme kanseri olan kadınların öğrenim gereksinimleri ile kadercilik eğilimi arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 546924).
- Senemoğlu, N. (2009). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Shah, S. (2006). Popular music in Malaysia: education from the outside *International Journal of Music Education* 24 (2), 135-142.
- Shen, L., Condit, C. M. ve Wright, L. (2009). The psychometric property and validation of a fatalism scale. *Psychology and Health*, 24(5), 597-613.
- Spitzberg, W.R. ve Cupach, B.H. (1989). *Handbook of interpersonal competence research*. New York: Springer-Verlag.
- Straughan, P. T. ve Seow, A. (1998). Fatalism reconceptualized: a concept to predict health screening behavior. *Journal of Gender, Culture and Health*, 3(2), 85-100.
- Sullivan, H. S. (1953). *The interpersonal theory of psychiatry*. New York: W.W. Norton ve Company
- Şahin, G. N. (2011). *Üniversite öğrencilerinin kendini açma, öznel iyi oluş ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin karşılaştırılması* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 286473).
- Şahin, E. ve Gizir, C. (2013). Kişilerarası yetkinlik ölçeği-kısa formu: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(3), 144-158.
- Şahin, E. ve Küçüksüleymanoğlu, R. (2015). Öğretmen adaylarının öz yönetimli öğrenmeye hazırbulunuşlukları, biliş ötesi farkındalıkları ve denetim odakları arasındaki ilişkiler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 317-334.
- Şen, Y. (2017). Türkülerde felek kavramı. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (61), 404-422.
- Şensazlı, A . (2019). Doğu ve batı düşünce dünyasında insan fiilleri. *Katre Uluslararası İnsan Araştırmaları Dergisi*, (7), 207-226.

- Şentürk, M. (2013). *Sakarya halkının kader anlayışı* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 344685).
- Tarakçı, M. (2010). Kalvinizm’de kader anlayışı. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19(2), 66-92.
- Taslaman, C. (2014). Tanrı-evren ilişkisi ve mûcize sorunu açısından determinizm, indeterminizm ve kuantum teorisi. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 0 (31) , 163-186.
- Taşkın, D. (2019). *The effect of peer helping training program on peer helpers 'personal and social competency* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 550597).
- TDK (2020). Türk Dil Kurumu. Erişim adresi: <http://tdk.gov.tr/>
- Toptaş, B. ve Güler, E. (2016). İlk ve orta öğretim müzik kitaplarında Türk Halk müziği eserlerinin içerik analizi. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 2 (1), 1-20.
- Tunçel, C. (2014). *Cinsiyet, meslek grubu, yaş ve eğitim düzeyi değişkenlerinin, bireylerin batıl inançlara sahip olma düzeyleri üzerindeki etkileri* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 345999).
- Turhan, M. ve Kova, Ö. (2016). Değerler eğitimi açısından Türk Halk Müziği ve halk ozanları: Neşet Ertaş, Âşık Mahsuni Şerif, Âşık Veysel ve Özay Gönlüm bağlamında bir inceleme. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, (6), 117-128.
- Uslu, E. (2012). Dil ve edebiyat öğretiminde duygudaşlık. *Kültür Evreni Dergisi*, 4(12), 192-199.
- Uz Baş, (2017). Kişiler arası ilişkiler ve iletişimde güvengenlik. *Pegem Atıf İndeksi*, 174-194.
- Uzuntarla, Y., ve Uzuntarla, F. (2019). The fatalism approaches according to the frequency of occupational accidents and other sociodemographic characteristics of health workers. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 13(2), 151-158.
- Waters, E. & Sroufe, L. A. (1983). Social competence as a developmental construct. *Developmental Review*, 3, 79–97.

- Weiner, I. B., ve Craighead, W. E. (Eds.). (2010). *The Corsini encyclopedia of psychology* (Vol. 4). New Jersey: John Wiley & Sons.
- Yanılmaz, B. (1999). *Öğretmen adaylarının denetim odağının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 94381).
- Yaparel, R. (1994). Depresyon ve dini inançlar ile tabiatüstü nedensel yüklemeler arasındaki ilişkiler. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8, 275-299.
- Yapıcı, A. (2012). Türk toplumunda cinsiyete göre dindarlık farklılaşması: bir meta-analiz denemesi. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(2), 1-34.
- Yaran, C. (2004). Tanrı, şans ve zorunluluk. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (9), 131-138.
- Yavan, Ö. (2017). Yeraltı madenciliğinde risk ve kadercilik algılarının iş güvenliği algısı üzerindeki etkisi. *Karaelmas İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi*, 1(1), 58-64.
- Yavuz A. (2009). *18-25 yaş üniversite gençliğinde dini inanç ve umutsuzluk ilişkisi (Sakarya Üniversitesi örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 253005).
- Yazgan İnanç B., Bilgin M. ve Kılıç Atıcı M. (2010). *Çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yazgan İnanç B. ve Yerlikaya E. E. (2012). *Kişilik kuramları*. Pegem Akademi: Ankara.
- Yeşilyaprak, B. (1990). Denetim odağının belirleyicileri ve değişimine ilişkin araştırmalar: bir eleştirel değerlendirme, *Psikoloji Dergisi*, 7(25), 41-52.
- Yılmaz, M. (2008). Kazaklarda batıl inanışlar. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), 417-430.
- Zincir, H., Erten, Z., Seviğ, E. ve Özkan, F. (2014). Effect of social projects on developing leadership, problem solving and assertiveness skills by using peer education method. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7(1), 19-25.

EKLER

Ek 1. Araştırma İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 09/12/2019-E.15415

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı :61923333/050.99/
Konu :18/15 Melek KAYA

Sayın Melek KAYA

İlgi : Melek KAYA 29/11/2019 tarihli ve 0 sayılı yazı

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığınının 04.12.2019 tarihli ve 18 sayılı toplantısında alınan "15" nolu karar örneği ekte sunulmuştur.
Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Arif BİLGİN
Etik Kurulu Başkanı

15. Melek KAYA'nın " Üniversite Öğrencilerinde Kadercilik Eğilimi ve Kişilerarası Yeterliğin İncelenmesi " başlıklı çalışması görüşmeye açıldı.

Yapılan görüşmeler sonunda " Üniversite Öğrencilerinde Kadercilik Eğilimi ve Kişilerarası Yeterliğin İncelenmesi " başlıklı çalışmasının Etik açıdan **uygun** olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Evrakı Doğrulamak için : <http://193.140.253.232/envision.Sorgula/BelgeDogrulama.aspx?V=BE8VB6Y1F>

Etik Kurulu Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi:
sakaryauniversitesi@hs01.kep.tr
Tel:0264 295 50 00 Faks:0264 295 50 31
E-Posta :ozelkalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ :www.sakarya.edu.tr

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek 2. Uygulanan Ölçek

Kişiler Arası Yeterlik Ölçeği						
		Hiçbir zaman iyi değilim	Nadiren ivivim	Sıklıkla iyiyim	Genellikle ivivim	Her zaman iyiyim
1	Yeni tanıştığınız bir kişiye "beraber oyun oynamak veya sinemaya gitmek gibi bir şeyler yapalım" demede	1	2	3	4	5
2	1	2	3	4	5
3	Kendi isteğinizi insanlara kabul ettirmede	1	2	3	4	5
4	1	2	3	4	5
5	Anlaşmazlıkları, durumu daha çok kötüleştirmek yerine daha iyi hale getiren bir yolla çözmede	1	2	3	4	5
6	1	2	3	4	5
7	Başkalarının problemlerinin anlaşıldığını onlara hissettirmede	1	2	3	4	5
8	1	2	3	4	5
9	Hassas yönlerinizi başkalarının görmesine izin vermede	1	2	3	4	5
10	1	2	3	4	5
11	Yeni tanıştığınız insanları daha iyi tanımak için sohbeti sürdürmede	1	2	3	4	5
12	1	2	3	4	5
13	Kendinizi savunmada	1	2	3	4	5
14	1	2	3	4	5
15	Yaşadığınız anlaşmazlıkları hem karşı tarafı hem de kendinizi kırmadan ve gücendirmeden çözmede	1	2	3	4	5
16	1	2	3	4	5
17	Zorlayıcı ya da üzücü olayların üstesinden gelme konusunda insanlara yardım etmede	1	2	3	4	5
18	1	2	3	4	5
19	Bir başkasına açılmada ve kendinizle ilgili her şeyi bilmesine izin vermede	1	2	3	4	5
20	1	2	3	4	5
21	Yeni tanıştığınız bir insanı telefonla arayıp birlikte bir şeyler yapalım demede	1	2	3	4	5
22	1	2	3	4	5
23	Ne yapılması gerektiğine karar vermede	1	2	3	4	5
24	1	2	3	4	5
25	Anlaşmazlıkları büyük tartışmalara yol açmadan çözmede	1	2	3	4	5
26	1	2	3	4	5
27	Başkalarına problemlerini daha iyi anlamaları için yardımcı olmada	1	2	3	4	5
28	1	2	3	4	5
29	Kimsenin bilmesini istemediğiniz şeyleri birisine anlatmada	1	2	3	4	5
30	1	2	3	4	5
31	Yeni tanıştığınız insanların üzerinde iyi bir ilk izlenim bırakmada	1	2	3	4	5
32	1	2	3	4	5
33	Başkalarına istediğinizi yaptırmada	1	2	3	4	5
34	1	2	3	4	5
35	Çatışma anında öfkenizi kontrol etmede	1	2	3	4	5
36	1	2	3	4	5
37	İnsanlar problemleri hakkında size içini dökerken onları dinlemede	1	2	3	4	5
38	1	2	3	4	5
39	Önemli şeyler hakkında başkalarına kişisel düşüncenizi söylemede	1	2	3	4	5
40	1	2	3	4	5

Ek 3. Uygulanan Ölçek

Kadercilik Eğilimi Ölçeği						
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Hayatımızda olacak şeyler önceden belirlenmiştir.					
2					
3	Bazı nesnelere (nazar boncuğu, tütsü, şans yüzüğü vb.) koruyucu olduğuna inanırım.					
4					
5	Bazı nesnelere uğursuzluk getirdiğine inanırım.					
6					
7	İnsanların yaşamlarındaki mutsuzluklar kötü şanslarına bağlıdır.					
8					
9	Kötü şeylerin gelip beni bulduğuna inanırım					
10					
11	Kendi irademle bazı şeylere yön verebileceğime inanırım					
12					
13	Bazı insanların doğuştan şanslı olduklarına inanırım					
14					
15	Hiç kimse yazgısını değiştiremez					
16					
17	Bazı ritüellerin (tahtaya vurmak, sağ ayakla odaya girmek vb.) koruyucu olduğuna inanırım.					
18					
19	Kaderimiz bizi nereye savurursa oraya gideriz					
20					
21	İnsan kendi tercihlerini kendisi yapar.					
22					
23	Bazı durumların (kara kedi görmek, gece tırnak kesmek, vb.) uğursuzluk getireceğine inanırım.					
24					

Ek 4. Uygulanan Ölçek

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili öğrenciler;

Aşağıda yüksek lisans çalışması kapsamında, çeşitli konular ile ilgili bazı düşünceler bulunmaktadır. Lütfen bunları dikkatlice okuyunuz. Sizden istenen her düşünceyle ilgili görüşünüzü belirlemeniz ve görüşünüze uygun olan seçeneği işaretlemenizdir. Bu düşüncelerin doğrusu ya da yanlışı yoktur, önemli olan kendi düşüncenizi samimi bir biçimde ifade etmenizdir. İlgi ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Melek KAYA

Sakarya Üniversitesi

Eğitimde Psikolojik Hizmetler

Yüksek Lisans Öğrencisi

Cinsiyet: () Kadın () Erkek

Sınıf: () 1 () 2 () 3 () 4 () Diğer

Okuduğu Bölüm: () Yabancı Dil () Okul Öncesi () Sınıf Öğrt. () Türkçe Eğitimi () Sosyal Bilgiler Eğitimi () Matematik Eğitimi () Fen Bilgisi Eğitimi () PDR () BÖTE () Özel Eğitim () Diğer

Tercih Edilen Müzik Türü: () Klasik Batı () Türk Sanat M. () Rap () Türk Halk M. () Türkçe Pop () Yabancı Pop () Rock () Arabesk-Fantezi () Özgün Müzik () Diğer-Belirtiniz..... Yalnızca bir tane işaretleyiniz.

Yetiştığınız Aile Türü: () Çekirdek Aile(Ane-baba-kardeş)

() Geniş aile(Ane-baba-kardeş-nine- dede-amca-hala)

() Diğer(belirtiniz).....

ÖZGEÇMİŞ VE ESERLER LİSTESİ

Adı ve Soyadı: Melek KAYA

E-postası: melekkabagac@gmail.com

İletişim: 05424115505

ÖĞRENİM DURUMU

Yüksek Lisans: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler, 2017-2019.

Lisans: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, 2010-2014.

GÖREVLER:

Görev Unvanı	Görev Yeri	Yıl
Rehberlik Öğretmeni (Psikolojik Danışmanı)	Kocaeli Kandıra Akçakoca İlkokulu	2014-

ESERLER:

Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında basılan bildiriler:

Koç, M., Demircioğlu, R., Kabağaç, M. ve Coşkun A. (2018). *Affetme esnekliği ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Educational Researches and Publications Association (ERPA) Kongresi. İstanbul Üniversitesi Kongre Merkezi, İstanbul.